

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2010

Bc. Svatoslav Zapletal

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

Problematika domácího násilí v ČR – srovnání této problematiky
ve vybraných zahraničních zemích

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracoval:

Bc. Svatoslav Zapletal

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Problematika domácího násilí v ČR – srovnání této problematiky ve vybraných zahraničních zemích“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 26. 3. 2010

.....

Bc. Svatoslav Zapletal

P o d ě k o v á n í

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce paní PhDr. Aleně Plškové, za metodickou pomoc, připomínky a velmi cenné rady, které mi poskytla, při vypracování této práce. Dále bych chtěl poděkovat vedoucí 4. oddělení obecné kriminality, Městského ředitelství Brno, paní npor. Mgr. Bc. Aleně Skoumalové, za veškerou ochotu a pomoc při zpracování dané problematiky.

V neposlední řadě bych chtěl poděkovat své přítelkyni Ivě Moučkové, za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování této diplomové práce a které si velmi vážím.

Bc. Svatoslav Zapletal

OBSAH

Úvod	3
1. Charakteristika domácího násilí	5
1.1 Příčiny domácího násilí.....	6
1.2 Nejčastější formy domácího násilí.....	7
1.3 Fáze domácího násilí.....	8
1.4 Předsudky a mýty o domácím násilí v ČR.....	8
1.5 Stalking	11
1.5.1 Domácí násilí a pronásledování.....	14
1.6 Dílčí závěr	15
2. Charakteristika aktérů domácího násilí	16
2.1 Osobnost násilníka	16
2.2 Teorie příčin mužské agresivity	18
2.3 Osobnost oběti	20
2.4. Dílčí závěr	23
3. Právní úprava domácího násilí v ČR	24
3.1 Listina základních práv a svobod a Ústava České republiky	25
3.2 Ochrana před domácím násilím v zákoně o Policii ČR.....	25
3.3 Zákon na ochranu před domácím násilím	29
3.4 Ochrana před domácím násilím v zákoně o přestupcích.....	30
3.5 Ochrana před domácím násilím v trestním zákoníku	31
3.6 Dílčí závěr	33
4. Instituce poskytující pomoc obětem domácího násilí	34
4.1 Skupina „Domácí násilí“	34
4.1.1 Cíle a úkoly skupiny „Domácí násilí“	35
4.1.2 Výsledky činnosti skupiny „Domácí násilí“	36
4.1.3 Systém výkonu služby členů skupiny „Domácí násilí“	37
4.2 Intervenční centra	38
4.3 Orgány sociálně právní ochrany dětí	39

4.4 Státní neziskové organizace na pomoc obětem domácího násilí.....	41
4.4.1 Bílý kruh bezpečí.....	41
4.4.2 ROSA	42
4.4.3 Persefona	43
4.5 Dílčí závěr	44
5. Empirická část	45
5.1 Cíle průzkumu	45
5.2 Metody průzkumu.....	46
5.3 Výsledky analýzy získaných dat.....	46
5.3.1 Domácí násilí na Slovensku	46
5.3.2 Domácí násilí v Rakousku.....	56
5.4 Závěr empirické části.....	70
5.4.1 Česká republika	70
5.4.2 Slovensko	73
5.4.3 Rakousko	74
5.5 Vyhodnocení průzkumu	76
Závěr	81
Resumé.....	84
Anotace.....	85
Seznam použité literatury	86
Přílohy.....	88

Úvod

Domácí násilí je problém, se kterým se potýká celý svět a Česká republika není žádnou výjimkou. I když je v mnoha zemích světa domácí násilí stále ještě považováno za čistě soukromou záležitost, rodinný problém, do kterého stát nemá v žádném případě zasahovat, přišla většina rozvinutých demokratických států velmi brzy na to, že tento problém je třeba zásadním způsobem řešit. Spojení dvou slov „domácí násilí“ se do povědomí široké veřejnosti v České republice dostalo až na přelomu tohoto tisíciletí, tedy relativně nedávno, na rozdíl od některých našich zahraničních sousedů. Velká medializace tohoto problému v posledních letech, přinesla větší informovanost veřejnosti a samozřejmě i informovanost pro oběti domácího násilí. Jedním z důvodů, proč se o problematice domácího násilí začalo ve větší míře psát a mluvit byla skutečnost, že v České republice byla přijata novela trestního zákona, která vložím § 215a stanovila trestnost týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, a to s účinností od 1. 6. 2004. Dále od 1.1. 2007 přibyl Policii České republiky další významný nástroj k ochraně obětí domácího násilí a postihu případného násilníka. Jedná se o možnost vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Ohrožená osoba má minimálně 10 dnů na to, aby se rozhodla, jak bude svou často nelehkou životní situaci řešit. Od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, který nahradil více než 40 let starý trestní zákon. Zavádí mimo jiné např. nový trestný čin nebezpečné pronásledování dle § 354 trestního zákoníku.

Zpracování diplomové práce na téma domácí násilí jsem si nevybral náhodně. Pracuji jako policista u Policie České republiky Městského ředitelství v Brně 12 let. V rámci svého povolání jsem se často dostával jako příslušník služby pořádkové policie do kontaktu s domácím násilím, které dříve takto samozřejmě nikdo nenazýval, ani nevnímal jeho nebezpečnost. Od prosince roku 2006 jsem policejním komisařem 4. oddělení obecné kriminality, Městského ředitelství v Brně, která se zabývá výhradně problematikou domácího násilí a od 1.1. 2010 rovněž tzv. stalkingem, tedy nebezpečným pronásledováním. Již několik let se denně setkávám s oběťmi i pachateli tohoto současného fenoménu. Své zkušenosti a někdy i osobní pocity, hodlám využít a zakomponovat v této diplomové práci.

Ve své práci se hodlám zabývat problematikou domácího násilí v České republice, popsat jeho znaky, způsoby páčání a další doprovodné jevy. Chtěl bych se zaměřit na objasnění podstaty trestně právní a správně právní kvalifikace a postihu pachatelů domácího násilí a nově i pachatelů nebezpečného pronásledování, neboť tento jev s domácím násilím velmi často úzce souvisí. Rovněž se hodlám zaměřit na působnost Policie ČR při zjištění případů domácího násilí, její oprávnění, povinnosti a obecné postupy při jejich řešení. Dále bych zde chtěl prezentovat způsob řešení problematiky domácího násilí policisty 4. oddělení obecné kriminality tzv. „Skupiny domácí násilí“ a statistické údaje z dosud evidovaných případů.

V praktické části své práce se zaměřím na řešení problematiky domácího násilí v zahraničí, konkrétně na Slovensku a v Rakousku. Chtěl bych popsat legislativní opatření těchto zemí v dané problematice. Poté se pokusím o komparaci mezi Českou republikou a výše uvedenými státy v tom, jak tyto jednotlivé země řeší problematiku domácího násilí.

1. Charakteristika domácího násilí

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním, nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít. Násilné chování v rodině zahrnuje špatné zacházení s dětmi, násilí mezi dospělými členy rodiny i špatné zacházení se starými lidmi.¹

Domácí násilí je definováno jako opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které se většinou odehrává beze svědků „za zavřenými dveřmi“ bytů a domů, mezi osobami blízkými a vede ke stabilním rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se postupně přidávají útoky proti zdraví, které mohou skončit i usmrcením. Ohrožená osoba s násilníkem sdílí mnoho společného – děti, majetek, okruh příbuzných i známých. Tyto blízké vztahy blokují ochotu ohrožené osoby násilí oznamovat a následně spolupracovat s policií.

Dlouho tabuizované téma domácího násilí se postupně stává předmětem zájmu odborníků různých vědních oborů, a to jak teoreticky tak i prakticky. V naší společnosti dlouho přetrvával názor, že násilí se nás nedotýká, že je to jen záležitost západní Evropy a ostatního světa. Postupně tento problém začali odhalovat dětské lékařky, sociální sestry, sociální kurátoři, učitelé, psychologové a sociální pedagogové. Podle definice Rady Evropy z r. 1986 je násilí jakýkoliv akt anebo zanedbání, které ovlivňuje život, fyzickou a psychickou integritu anebo svobodu osobnosti, anebo který závažně poškozuje rozvoj osobnosti.²

¹ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, ProFem, Praha, 2008, s. 13

² Bakošová, Z.: Sociální pedagogika ako životná pomoc, Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, s. 100

1.1 Příčiny vzniku domácího násilí

Páchání domácího násilí je v mnoha případech ovlivňováno mnoha faktory, která jsou jakousi záminkou pro vznik násilného jednání partnera. Od konce sedmdesátých let minulého století se zejména v angloamerické kriminologii hledají příčiny domácího násilí, které byly postupně shrnuty v tyto teorie:

Individuálních faktorů – tyto spočívají ve vnitřní psychice obou partnerů, specifických rysech osobnosti, eventuálně psychopatií osobnosti. Individuální teorie se soustřeďuje na poznání psychiky, individuality osobnosti a psychopatií obou partnerů. Nebyly nalezeny žádné faktory, které by objasnily týrání partnerek.

Sociálně psychologických faktorů – jedná se o zážitky v dětství, které vyúsťují v mezigenerační přenos intimního násilí. Některé výzkumy naznačují, že k opakovanému soužití s násilnou partnerkou inklinují spíše muži. Ženy, pokud se vymaní z násilného vztahu, se dalšího násilného vztahu vystříhají. Sociálně psychologické teorie zkoumají psychologické charakteristiky osobnosti spolu se sociálními proměnnými.

Sociálně kulturních faktorů – příčinu domácího násilí vidí „v sociálně strukturované nerovnoprávnosti, kulturních postojích a normách ovlivňujících rodinné vztahy. Sociálně kulturní teorie vysvětlují výskyt domácího násilí sociálně strukturovanou nerovnoprávností a kulturními postoji a normami v rodinných vztazích.

Feministické teorie – poskytují rovněž sociálně kulturní vysvětlení týrání žen. Jedná se o snahu kontrolovat, s kým se žena stýká, k čemu může mít přístup, co může dělat. Toto týrání není o manželských konfliktech nebo o zvládnutí hněvu, ale o uplatnění moci.

Obecně se dá říci, že k domácímu násilí vede vztahová nespokojenost, negativní hodnocení partnerova/partnerčina, nevyrovnané mocenské rozložení sil, konfliktní životní styl s častými rozepřemi a útoky vedoucími ke snižování sebeúcty. Čím více

partner pozbývá sebedůvěry, tím vyšší je pravděpodobnost agresivních reakcí. Ty může vyprovokovat i mírné jednání druhé strany, zvláště půjde-li o otázky peněz či sexu.³

1.2 Nejčastější formy domácího násilí

Mezi základní formy domácího násilí patří:

- **Fyzické násilí** – fackování, údery pěstí, kopání, tahání za vlasy, shazování na zem, škrcení... Tato forma násilí zanechává zpravidla viditelné stopy ve formě tělesných poranění.
- **Psychické, též emocionální násilí** – slovní napadání, ponižování, vyvolávání strachu, vyhrožování újmou na zdraví, sebevraždou, vyhozením z bytu, odebráním děti. Tato forma násilí bývá též označována jako neviditelné násilí.
- **Sexuální násilí** – od omezování osobní svobody až po znásilňování v partnerském vztahu
- **Sociální násilí** – to znamená kontrola a omezování sociálních kontaktů, sociální izolování oběti, zákaz styku s příbuznými a známými, zákaz telefonování, vycházení z domu, příkazové chování, omezování nebo zákaz zájmů a koníčků, celková izolace oběti od běžného světa
- **Ekonomické násilí** – absolutní násilníková kontrola nad finančními prostředky, odejímání finančních prostředků, zákaz vlastní výdělečné činnosti, kontrola nákupů, přesně stanovené kapesné, znemožnění přístupu k rodinným příjmům, neplacení nákladů spojených s bydlením, odepírání základních životních potřeb jako je nedostatek jídla, oblečení, hygieny, přinucení oběti k tomu, aby násilníka finančně zajišťovala

Formy domácího násilí patří ke klíčovým poznatkům teorie o domácím násilí. Dobrá znalost uvedených forem je totiž klíčová pro všechny, kdo díky své profesi přichází do kontaktu s domácím násilím. Zjistit a přesně popsat tyto formy by měli umět policisté a další orgány činné v trestním řízení stejně jako pracovníci z oblasti sociálních služeb. Identifikace forem domácího násilí v každém případě poskytuje jasný obraz o chování násilné osoby.

³ Voňková, J., Spoustová, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, ProFem, Praha, 2008, s. 46-48

1.3 Fáze domácího násilí

Domácí násilí je postupný, pozvolný proces, jde o násilí, které má svou dynamiku. Nejedná se tedy o jednorázový útok. Moc násilníka nad obětí se postupně zvyšuje a upevňuje, stejně jako závislost oběti na něm. Násilné ataky se pravidelně opakují v několika fázích, kdy se střídají období násilí s obdobími relativního klidu. Pokud dojde k eskalaci násilí, zkracuje se fáze klidu a prodlužuje se fáze agrese. Četnost násilných incidentů vůči oběti je častější a závažnější. Fáze domácího násilí jsou následující:

1. **fáze – vytváření napětí** – zvyšuje se napětí mezi násilníkem a obětí, oběť je stále ve střehu, protože tuší, že se něco stane;
2. **fáze – období týrání** – samotný akt násilí v jakékoliv formě, který může dosahovat různé intenzity a trvání;
3. **fáze – líbáňky** - násilník se snaží omluvit a napravit své jednání, slibuje, že už to nikdy neudělá. Oběť se chová jako by se nic nestalo. Důsledky násilného chování jsou jako by zatlačeny do pozadí a popřeny, což v násilníkovi umocňuje přesvědčení, že jeho jednání je v pořádku a že nebude nijak potrestán. S největší pravděpodobností proto svůj čin brzy zopakuje, navíc razantněji a s větší mírou brutality.⁴

1.4 Předsudky a mýty o domácím násilí v ČR

Fyzické násilí bývá lidmi vnímáno jako necivilizovaný, zbytečný a neakceptovatelný způsob jednání. Ovšem to je jen jedna strana mince. Pokud se to týká násilí vůči ženám, existují mezi lidmi zcela jiná měřítko. Mnohokrát je z pohledu veřejnosti násilníkům čin odpuštěn či bagatelizován a trest minimalizován. Domácí násilí bývá bohužel stále mnoha lidmi obhajováno a vysvětlováno tím, že se ženy měly mužům podřídit a pokud to tak není, smí muž k prosazení své vůdčí pozice, použít i fyzického násilí.

⁴ Spoustová, I.: Co je domácí násilí. Pracovní manuál. Praha: Agis, 2005, s. 20

Na jednu stranu jsou zde uzákonovány paragrafy, které násilí zakazují a přísně je postihují, na druhou stranu zde stále přežívají předsudky a názory z minulosti, které násilí páchané na ženách omlouvají a zjednodušují. Tento názor je velmi nebezpečný, neboť dodává násilníkům pocit, že jednají správně a okolí má pro jejich chování pochopení. Tím jen narůstá jejich pocit sebejistoty a beztrestnosti. Na druhou stranu, tyto postoje a názory jen dodávají obětem pocit viny, pocit, že si vše způsobily samy a že partner má na své jednání vlastně právo. Tyto rozšířené předsudky brání ženám, aby otevřeně hovořily o tom, co prožívají, co je trápí.

Mezi nejčastější mýty patří:

Partnerské násilí je soukromá záležitost, do které by se okolí nemělo míchat...

Skutečnost: Násilné činy jsou podle našich zákonů trestné bez ohledu na to, zda se odehrávají doma nebo na veřejnosti. Praxe ukazuje, že účinná pomoc obětem a přerušení či ukončení násilí ve vztahu si vyžaduje zásah zvenčí a vzhledem k širokému spektru důsledků násilí také úzkou spolupráci celé řady institucí.

Partnerské násilí se týká jen několika lidí...

Skutečnost: Studie, které se zabývaly rozšířením jevu partnerského násilí v celé populaci, se shodují, že se nejedná o jev, ke kterému docházelo výjimečně. Ve Velké Británii například domácí násilí tvoří více než čtvrtinu všech ohlášených trestných činů. 40-50% zavražděných žen je zabito vlastním partnerem či manželem.

K partnerskému násilí dochází jen v nižších společenských vrstvách...

Skutečnost: Z odborných studií i z klinických zkušeností vyplývá, že k partnerskému násilí dochází ve všech společenských vrstvách, bez ohledu na vzdělání, příjmy, bydliště (vesnice či město) a mnoho pachatelů i obětí zastává významné společenské postavení (lékaři, právníci, policisté, podnikatelé, zastupitelé atd.). Na jeho výskyt nemá vliv věk, náboženské vyznání ani rasa. Partnerské násilí se vyskytuje jak v heterosexuálních vztazích, tak homosexuálních vztazích. Dojem, že se násilí týká jen určitých vrstev, vznikl zřejmě proto, že v některých skupinách společnosti se násilí utajuje více než v jiných.

To není násilí, je to jen hádka...

Skutečnost: Je nutné uvědomit si významný rozdíl mezi hádkou a násilím. Při hádce se jedná o konflikt dvou stran, které jsou přibližně stejně silné, vyrovnané. Většinou jde o konflikt zájmů, přičemž každá strana se snaží prosadit své stanovisko. Pokud je mezi nimi nerovnost sil a moci (např. jedna strana prosazuje své zájmy prostřednictvím zastrasování, využívání fyzické převahy, zbraní nebo ekonomickou převahou), už se nejedná o hádku, ta se mění v násilí.

Příčinou násilí je alkoholismus partnera...

Skutečnost: K násilí dochází také v rodinách, kde partner nepije. Alkohol může působit jako stimulátor násilí, pod jeho vlivem se odbourávají zábrany a agresivní impulsy se zesilují, není ale příčinou násilí. Stav opilosti je často násilníky využíván jako omluva pro jejich agresivní chování. Také pro některé ženy je mnohdy přijatelnější věřit tomu, že jejich muž by se nechoval násilně, kdyby nepil. Velmi traumatizující pro ně, když k násilí dojde, i když partner není opilý.

Ženy muže k násilí vyprovokovaly...

Skutečnost: Pachatelé násilí často tvrdí (a bohužel se s takovýmto obviněním setkávají ženy i z úst policistů či pracovníků pomáhajících profesí), že byli k násilí vyprovokováni. Takovýto postoj pak legitimizuje násilné chování a zbavuje násilníka odpovědnosti za jeho chování. Jako záminka k násilí může posloužit cokoliv: ženin názor, kontaktování rodiny či přátel, připravené jídlo, chování dětí a jiné. Týrané ženy se vyznačují tendencí vyhovět všem partnerovým požadavkům. Jedním z mechanismů, kterým se ženy vyrovnávají s násilím, je vytváření takových vzorců chování, které minimalizují možnost eskalace násilí. Žádná záminka by neměla sloužit jako omluva násilí. Pokud má agresor zlost na někoho jiného, ve většině případů nikdy situaci neřeší násilím. To, že se jedná o jeho ženu či partnerku, jej nelegitimizuje k agresivnímu a majetnickému chování.

Situace není tak strašná, jinak by žena dávno odešla...

Skutečnost: Pro většinu lidí je nepochopitelné, proč týraná žena od svého partnera neodejde. Tím, že ve vztahu zůstává, je jí připisována odpovědnost za další násilné incidenty. Intenzita a nebezpečnost násilí se zvyšuje pozvolna v průběhu času. Žena

mezitím ztrácí vědomí hranic toho, co je pro ni nebezpečné a ohrožující, a začíná podceňovat vážnost násilných incidentů.⁵

Pokud mezi lidmi budou přetrvávat určité mýty nebude možné účinně zasahovat v této oblasti. Mýty také vedou k opakované viktimizaci obětí.⁶

1.5 Stalking

Stalking neboli pronásledování lze obecně definovat jako běžně obtěžující a zastrašující chování, které může mít podobu vyhrožování, pozorování, sledování, docházení do místa bydliště či pracoviště oběti, opakovaných obtěžujících telefonátů či sms zpráv, zanechávání psaných zpráv, předmětů nebo ničení osobního vlastnictví, přičemž toto chování vyvolává u oběti strach. Pronásledování bývá často doprovázeno výhrůzkami či vlastním fyzickým násilím a může mít pro oběť závažné psychické i zdravotní důsledky.⁷

Pronásledování může být motivováno různě. Pronásledovatelé často uvádějí pro své jednání povrchní, nepravé, zkreslené motivy. Za skutečné motivy pronásledování jsou pokládány:

- vyhledávání blízkosti (kontaktu) s vyhlédnutou obětí (asi 28% případů)
- získání totální kontroly nad životem oběti (asi 36% případů)
- rozhodnutí zničit blaho, tedy psychické i tělesné zdraví oběti.
- znovuoobnovení bývalého vztahu (36 %)
- přání či touha po intimním vztahu (33%)
- nedostatečné sociální dovednosti (15%)
- nemilost a zloba vůči oběti (11%)
- záludný, sexuálně motivovaný stalking (4%)

⁵ Marvánová -Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, LINDE s.r.o, Praha, 2008, s. 18-20

⁶ Čírtková, L., Vitoušová, P. a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha : Grada Publishing, 2007, s. 43.

⁷ Marvánová -Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M.: Partnerské násilí, LINDE s.r.o, Praha, 2008, s. 53

Pronásledovatelé mohou, ale také nemusejí trpět psychickou poruchou, která by dosahovala stupně klinické diagnózy. V řeči lovců znamenal anglický výraz „stalking“ stopování, resp. stopováním uštvat lovenou zvěř k smrti.⁸ Forma stalkingu může být mírná či lehká a pak toto jednání označujeme jako obtěžování. Pokud se již jedná o formu těžkou, agresivní, jde o nebezpečné pronásledování. S účinností od 1. ledna 2010 pamatuje nový trestní zákoník na trestný čin dle § 354 TZ nebezpečné pronásledování.

Obětí stalkingu se může stát kdokoliv nezávisle na věku, pohlaví, sociálním statutu, kulturním zázemí, vzhledu či sexuální orientaci. Ze statistického hlediska je typickou obětí spíše svobodný člověk žijící bez partnera (singl) nebo osoba krátce po partnerském rozchodu. Podle některých autorů se u obětí často vyskytuje sklon k submisi a pasivnímu podrobování se ve vztazích, takže je pro ně obtížnější jednoznačně a přesvědčivě sdělit ex-partnerovi neb o nápadníkovi, že o kontakt nemají zájem.

Speciální případ představuje stalking z pohledu viktimologie. Nejde o jednorázový čin, se kterým se může oběť v následující době postupně vyrovnávat. Stalking obnáší mnohonásobnou, pokračující viktimizaci, která se skládá z mnoha drobným incidentů. Riziko, že další aktivity budou následovat, je značné, oběť se cítí permanentně ohrožena. Většině obětí nejde o trestní stíhání nebo sankce vůči pronásledovateli. Jejich pozornost je upřena na obnovu nerušeného soukromí. Viktimologicky zaměřené poradenství je v případech stalkingu velmi důležité, protože jeho ukončení předpokládá rovněž vhodné chování obětí.

Nevyžádané projevy zájmu se stávají stalkingem v té míře, v jaké oběť dospívá k přesvědčení, že se pronásledovatel vměšuje do jejího soukromí, porušuje ho a získává nad ním kontrolu. Oběť jen obtížně odlišuje neškodné projevy zájmu a nevyžádané pozornosti od projevů nebezpečných.⁹

⁸ Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky, Grada Publishing, Praha 2008, s. 53

⁹ Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky, Grada Publishing, Praha 2008, s. 82-83

Chování stalkera	Četnost výskytu
Telefonuje oběti	85 %
Potuluje se v její blízkosti	68 %
Pokouší se ji kontaktovat přes třetí osoby	65 %
Vyptává se na ni v jejím prostředí	55 %
Postává před jejím domem	54 %
Zasílá jí dopisy	50 %
Zasílá SMS	47 %
Sleduje oběť	44 %
Posílá jí dárky	43 %
Beze slova postává v její blízkosti	39 %
Zanechává jí vzkazy na dveřích či v autě	35 %
Zasílá jí e-maily	35 %
Pronásleduje ji autem	35 %
Ničí její majetek	26 %
Vniká do jejího bytu	18 %
Zasílá jí šokující předměty	13 %
Objednává zboží či služby jménem oběti	10 %

¹⁰

¹⁰ Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky, Grada Publishing, Praha 2008, s. 64

1.5.1 Domácí násilí a pronásledování

V určitém počtu případů nefunguje prostorové ani právní oddělení partnerů jako cesta k ukončení domácího násilí. To pokračuje, ovšem v nových podmínkách přejde do alternativní podoby násilí, která se nazývá pronásledování bývalým partnerem (angl. „ex-partner stalking“). Stalking totiž nastává, když už pronásledovatel nežije s obětí ve společné domácnosti, ale dále ji týrá a terorizuje jiným dostupným způsobem: typický pronásledovatel se uchyluje k psychickému teroru. Obtěžuje svou oběť nevyžádanými projevy zájmu, pokusy o kontrolu a kontakt s ní a nakonec se uchyluje i k nebezpečnému vyhrožování. V extrémních případech dochází i k fyzickému násilí či vraždě pronásledované oběti. Není přitom nikterak neobvyklé, že bývalý partner dlouho před konečným napadením oběti oznamuje (tj. avizuje), co hodlá učinit. Domácí násilí a pronásledování bývalým partnerem představují dvě samostatné a svébytné verze partnerského teroru. Mohou se vyskytovat izolovaně, ale i jako vzájemně propojené. Můžeme rozlišit dvě varianty pronásledování a to defenzivní a ofenzivní.

- **Defenzivní ex-partner stalking** – nepředchází žádné fyzické domácí násilí. Jeho motivem je obsesivní, úporná snaha o obnovu vztahu, která se demonstruje vyhledáváním kontaktu s bývalým partnerem a umanutými pokusy o usmiřování.
- **Ofenzivní ex-partner stalking** – pokračování fyzického domácího násilí a motivuje ho snaha o obnovení kontroly a moci nad obětí.

Především u ofenzivního stalkingu je nutné myslet primárně na ochranu oběti před fyzickým napadením. Situace, kdy oběť ofenzivního stalkingu vyhledává pomoc, o které se pronásledovatel dozví, může být spouštěčem pro výbuch agrese vůči této oběti.

K obligatorním znakům domácího násilí patří existence, tj. trvání partnerského vztahu, násilí se tudíž odehrává v živém partnerském vztahu. Stalking naopak probíhá v ukončeném partnerském vztahu, tj. po odluce či rozvodu partnerů. Souvislosti či vzájemné vazby mezi domácím násilím a pronásledováním patří k aktuálním zkoumaným otázkám. Výzkumná zjištění jsou ovšem zatím málo přehledná. Shrnout je lze takto:

- Mezi oběti domácího násilí a oběti ex-partner stalkingu nelze klást rovnítko. Jejich potřeby pomoci a intervence jsou různé – pro pomoc se obracejí obě skupiny, ale s různými požadavky, a jejich případu vyžadují jinou strategii intervence.
- Oběti ex-partner stalkingu vyhledávají přitom pomoc dříve než oběti fyzického domácího násilí. Jsou také aktivnější ve vyhledávání různých zdrojů této pomoci. Významnou roli přitom zřejmě hraje fakt, že oběti pronásledování již nežijí ve společné domácnosti s ohrožující osobou a vyhledat nepozorovaně pomoc je pro ně proto po praktické stránce snazší.
- Zdaleka ne všechny případy domácího násilí se přemění na pronásledování. Cestou pronásledování bývalé partnerky pokračuje v domácím násilí pouze určitá část násilných osob. Jednoznačně přitom vedou muži – ex-partner stalking, který je pokračováním domácího násilí (!), je jasně doménou mužů. Pro ženy, které pronásledují bývalé partnery, je naopak typický klasický stalking bez vazby na domácí násilí.¹¹

1.6 Dílčí závěr

Násilí mezi partnery bylo společností dlouhou dobu považováno za okrajovou záležitost, která se týká především sociálně slabých vrstev a minoritních skupin. Za příčinu býval často označován alkohol a ženská nepřizpůsobivost partnerovým nárokům a požadavkům. Výzkumy však ukazují opak. Domácí násilí se vyskytuje napříč všemi sociálními vrstvami, týká se všech národností a etnik, bez rozdílu vzdělání a sexuální orientace. Nadále však bohužel přetrvává lhostejný postoj veřejnosti vůči k této problematice, což posiluje násilníka v přesvědčení, že jeho chování je přijatelné, společností tolerované a tudíž zcela v normě. Je dobře, že se v posledních letech začalo o problému nahlas mluvit a díky upravené legislativě a novým zákonů, tento problém i řešit. Jen tak se dá změnit postoj a náhled společnosti k tomuto neakceptovatelnému projevu chování.

¹¹ Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky, Grada Publishing, Praha 2008, str. 47-48

2. Charakteristika aktérů domácího násilí

V této kapitole se hodlám zaměřit na osobnost pachatele domácího násilí, rozebrat příčiny jeho chování a dále na oběť domácího násilí a důvody proč zůstává s násilníkem přes všechny ústrky, ponižování a bití, nadále ve vztahu.

2.1 Osobnost násilníka

Představa o muži jako o hlavě rodiny je charakteristická pro všechny pachatele domácího násilí, kteří se jinak od sebe v mnohém liší. Všichni mají dojem, že takové chování je omluvitelné, mají pocit, že svoji partnerku či rodinu „vlastní“.¹²

Osobnost pachatele závažného partnerského násilí lze nejčastěji popsat jako anomální až psychopatickou, s rysy impulsivity, poruch seberegulace, rigidity, sebenejistoty, s nedostatečným smyslem pro reality, ale celkem dobrou sociální kompetencí, s rysy labilní až impulsivní efektivity, jež není dostatečně zvládána rozumem a sníženou odolností vůči zátěži. Úrovní vzdělání nejsou pachatelé nijak nápadní, ale jejich profesionální kariéra jeví známky poruchovosti, přinejmenším fluktuací. Více než pětinu pachatelů lze považovat za obecné agresory.¹³

Velmi zjednodušeně lze psychologický profil většinového počtu domácích násilníků nastínit těmito základními body:

- **nízké sebevědomí** - násilník se ve svém životě často cítí bezmocný, násilí potom užívá jako způsob a pokus uchvátit kontrolu nad situací. Prostřednictvím ataku získává okamžité, krátkodobé uspokojení, podvolení se oběti a zároveň docílí i pro něj tolik důležité kontroly a moci nad předmětnou situací.
- **přesun viny do vnější sféry** - převážná většina násilníků věří, že k násilí došlo z důvodu nějakých vnějších okolností. Pro ospravedlnění svého násilného činu mají proto k dispozici vždy sérii různých zdůvodnění („byl jsem opilý“, „podváděla mě a do mě vjel nějaký amok“, „nestarala se o děti a já byl tolik

¹² Bútorová, Z., Filadelfiová, J., Násile páchané na ženách jako problém verejnej politiky, IVO-Inštitut pre verejnej otázky, Bratislava 2005, s. 75

¹³ Netík, K., Domáci násilí - nová praxe a nová legislativa v Evropě, Bratislava 2008, s. 9

přepřacovaný“, „dělala si ze mě blázna a neustále mě provokovala“, „stále jen seděl a nic nedělal, jenom blbě koukal, já jsem byla úplně bez sebe“ atd.).

- ***strach ze závislosti*** - většina násilníků je na své partnerce/partnerovi emocionálně závislá a zároveň vystrašená z možnosti její ztráty. Tento potlačovaný strach vede agresora k panovačnému a majetnickému chování vůči své oběti.
- ***potlačení a odmítání násilí*** – většina násilníků má tendenci násilí ve svých představách zmírňovat, popírat některé činy či frekvenci, s jako dochází k jednotlivým násilným atakům. Takové odmítání jim umožní neodpovídat se za své činy zároveň je uchrání i před vlastním negativním sebehodnocením. Jako pravděpodobná příčina tohoto popírání skutečnosti se jeví v dětství naučený vzorec chování vypořádávání se s nepříjemnými zážitky.
- ***izolace*** – i když se na první pohled může zdát, že domácí násilník má mnoho přátel a převážně i bývá svým okolím hodnocen jako hodný člověk, patří většina násilníků mezi lidi, kteří si ostatní tzv. drží od těla. Žádost o pomoc či podporu od jiných (krom své oběti) považuje násilník za slabošské gesto. Jediná osoba, která násilníka poznala v celé šíři jeho osobnosti, je tak jeho oběť. Tato skutečnost potom často přispívá k tendenci okolí nedůvěřovat výpovědi oběti, která se o násilí rozhodla vypovídat.
- ***zvnitřnění tradičních rolí*** – většina pachatelů násilí na ženách v intimních vztazích vyrůstala v přesvědčení, e muž je hlavou rodiny, jehož hlas má největší váhu a jehož názor má právo věta nad všemi ostatními v rodině. Již od dětství byl učen neprojevoval své emoce a opak hodnotit jako slabost. Věří, že musí být za každých okolností silný a že se musí naučit kontrolovat.
- ***zkušenosti s násilím z dětství*** – převážná většina násilníků byla svědkem násilného chování v dětství. Sledovali, jak otec bije matku, či byli sami týráni.¹⁴

¹⁴ Huňková, M., Voňková, J., Domácí násilí v ČR z pohledu práva, Justiční akademie ČR, 2004, s. 60-62

Negativní důsledky domácího násilí se mohou projevit i u samotného násilníka. Také on svým způsobem ví, že působí bolest osobě, ke které je poután, cítí se bezmocný a má pocit viny.¹⁵

2.2 Teorie příčin mužské agresivity

Statistiky jednoznačně prokazují, že muži jsou většinou ti, kteří fyzického násilí využívají, ale na druhou stranu také ti, proti kterým je pácháno. Je všeobecně známo, že násilí je především mužskou doménou. Mnoho expertů toto tvrzení ještě zesiluje. Například známý sociolog dr. Dieter Otten ve své knize „Selhání mužů“ (Manner Versagen) uvádí: „Náš společenský pořádek neohrožuje násilí či kriminalita, jsou to právě muži osobně.“ Podobně jako kriminolog Christian Pfeiffer, označuje muže za „nepřítele lidstva“. Přes všechnu nadsázku, která je v těchto prohlášení cítit, můžeme s čistým svědomím říci, že je násilí, spáchané muži, a násilí kterého se dopustily ženy, velmi nerovnoměrně rozděleno.

O mužském pohlavním hormonu testosteronu se tvrdí, že má velký vliv na agresivní chování mužů. Protože mají muži zhruba deset až dvacet vyšší zastoupení testosteronu v krvi než ženy, obecně se usuzuje, že je za tímto faktem možno hledat pravé příčiny násilného chování mužů, ovšem výzkum toto tvrzení vyvrací. Některé vědecké nálezy potvrzují, že za vším stojí právě tento hormon, jiné ho kategoricky popírají. Mimo jiné je zde prokázáno, že zde funguje zpětná vazba, tedy že hormony ovlivňují nejen chování jedince, ale jeho chování může mít vliv na jeho hormonální obraz. Například u sportovců je viditelné, že se hladina testosteronu a jeho tvorba během sportovního výkonu masivně zvyšuje a stimuluje. Právě díky podobným protiřečícím si poznatkům nemůžeme tvrdit, že za agresivní chování mužů mohou pouze jejich hormony.

Druhé, biologicky orientované vysvětlení se vztahuje na rané období lidské existence. Podle výchozích teorií této vědy bylo v brzkých stádiích lidské evoluce agresivní chování jedince vnímáno jako jeho plus. Muž byl schopen čelit nepřátelských

¹⁵ Gjuríčová, Š., Kocourková, J., Koutek, J. Podoby násilí v rodině. Praha : Vyšehrad, 2000, s. 78.

střetnutím a nebezpečí. Agresivní či násilné chování muže je „potřebné“ pro samostatný mužský rozvoj – tedy předávání jeho vlastních genů. Muži využívají agrese v konkurenčním boji o své potencionální partnerky, čili matky svých potomků. Na podobné bázi přežívalo v mužích násilí po staletí. Mohli bychom dokonce říci, že si muži tento násilnický potenciál za dobu své existence vypěstovali. Toto vysvětlení vlastně tvrdí, že je násilí, vzhledem k pohlavně typickým rozdílům, jistě genetickou záležitostí, ale i tato formulace má své nedostatky. Sice nám v podstatě vysvětlila, proč jsou muži agresivní, neříká však, proč si své „potřeby“ ventilují zpravidla na domácí půdě. Tedy na své mnohem slabší manželce a bezbranném dítěti.

Výše uvedené jevy se zdají být velmi logické a přijatelné. I když v podstatě tvrdí, že za vším stojí mužský agresivní pud, hormony či geny, přesto všechno není celá věc až tak jednoduchá. Pokud by opravdu mužské hormony, pudy a geny sváděly k agresi, jak bychom si pak vysvětlili, že někteří z mužů za celý svůj život neublížili ani mouše, natož aby se dopouštěli trestných činů?

O něco vhodnější teoretické vysvětlení se nám nabízí z oblasti sociologie a společenských věd. Psychologické výzkumy prokázaly již v šedesátých letech minulého století, že agrese není vrozená genetická vada, nýbrž ve většině případů pouze naučený styl lidského chování. Tento proces vštípení si násilného chování má v zásadě dva základní důvody. Jedním z nich je „**učení se z úspěchů**“, což tedy znamená, že násilné chování se u jedince stále vyvíjelo a stupňovalo, protože si povšiml, že na základě svého agresivního chování jednodušeji dosáhne cíle, své vůle, touhy po moci odbourávání stresu nebo jiného napětí, uspokojování se pocity po pomstě apod. Dalším typem tohoto „učení“ je „**učení podle vzoru**“. To znamená, že člověk agresivní chování odkouká od svého vzoru. Těmito vzory jsou většinou osoby, které se pohybují v jeho bezprostřední blízkosti – rodiče, kamarádi, přátelé, příbuzní apod. Nesmíme podceňovat také média. Člověk si najde svůj vzor například i ve filmech, v politice, nebo v jiné autoritativní osobě.¹⁶ Dnes žijeme v době masmédií, která vstupují do života každého z nás. Jsou významným zdrojem informací, ale i sugestivním nástrojem dezinformací, mohou být člověku přítelem, ale i záludným nepřítelem.¹⁷

¹⁶ Buskote, A., Z pekla ven, žena v domácím násilí, Computer Press, Brno 2008, s. 67-69

¹⁷ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky, Portál, Praha 2008, s. 127

2.3 Osobnost obětí

Už od sedmdesátých let minulého století se výzkumy ve světě zaměřily na osobnost týrané ženy a pokoušely se najít odpověď na otázku, jaká je žena, která se nechá bít a na otázku, proč týraná žena od násilnického partnera neodejde. Dospěly k závěru, že neexistuje žádný konzistentní osobnostní profil, který by ženu predisponoval k tomu, aby se stala obětí ve vztahu. Tento poznatek lze potom zobecnit do té míry, že obětí domácího násilí se za určitých předpokladů může stát kdokoliv. Existuje pouze jediný rizikový faktor predispozice k obětnímu chování a tím je týrání či zneužívání eventuelně přítomnost násilnému chování v dětství. Dítě, jenž mělo brutálního otce, který bil matku nebo i je, žije povětšinou s představou, že jeho otec je tak jako každý rodič spravedlivý a dobrý člověk. Pokud ho však zbije, děje se tak proto, že udělalo chybu. Tato podvědomá vina potom bití a týrání v myšlenkách dítěte zracionalizuje. Jinými slovy řečeno obrní ho vůči psychické či fyzické bolesti. V rodině, kde je týrání běžné, navíc výrazně vzrůstá touha dítěte po naplnění ideálu rodinných vztahů. Čím více nejde tohoto ideálního stavu dosáhnout, tím více se toto přání dítěte dostává iracionálním a hlubším a tím větší je vina, kterou dítě za současný neidyllický stav cítí. Tento vzorec chování se potom často opakuje i v dospělých vztazích těchto dětí.

Dospělá oběť si nachází násilníka a doufá, že teď už jej konečně může změnit, když se jí tato změna nepodařila provést u jejích rodičů. Domnívá se, že její protějšek je velice hodný (skvělý, úžasný, milý atd.) člověk, jen kdyby nebyl tak impulsivní (surový, nebil ji, nepil, nebral drogy atd.) a věří, že jej svým vhodným chováním jeho „zlozvyků zbaví.

Platí, že pokud člověk, který prožije určité trauma, toto trauma nezpracuje, má tendenci neustále opakovat stejné vzorce chování vedoucí k dalšímu pokračování traumatu, až do doby, než dojde k jeho vnitřnímu pochopení a zpracování.

Důvody, proč oběti neopustí své násilné partnery, jsou vždy rozličné a velmi individuální. Jak bylo vysvětleno již výše, mnohé oběti domácího násilí žijí v opakujícím se vzorci chování přeneseném z dětství, který mimo jiné ústí v naději, že násilník své chování k nim změní.

Podle tradičního vnímání ženské role a zažitých společenských vzorů chování bývá partnerský vztah často chápán jako investice, které by se ženy neměly vzdávat („jednou sis ho vybrala, tak trp“...“správná ženská má vydržet trochu té bolesti“...“hezky papej, nebo si tě nikdo nevezme, zůstaneš na ocet a nikdy se nevdáš“...“co byste po ní chtěli, je to stará panna“...atd.).

Je zcela typické, že pachatelé po prvních útocích slibují, omlouvají se, podnikají velmi složité usmiřovací ceremoniály. Oběti, které v této fázi násilníku uvěří a v násilném vztahu i nadále setrvávají, posilují proces odbourávání jeho zábran pro další trýznění. Následující útok je proto v drtivé většině případů ještě o něco brutálnější.

Oběť, která zná svého partnera nejen jako násilníka, ale i jako milého, něžného člověka, žije v představě, tento vztah je vztahem na celý život a selhání tohoto vztahu pro ni může znamenat selhání vědomí o vlastní schopnosti milovat a udržet vtať (věří, že trestána je proto, že udělala ve vztahu chybu). V mnoha případech je motivem setrvání ve vztahu s násilníkem prostě strach („zabiju tebe, děti, sebe...když mě opustíš“, „...víš, že si tě najdu všude...“, „...udělám z tebe blázna a děti už nikdy neuvidíš...“ atd.).

Mezi další motivy k setrvání v násilném vztahu patří paš. i nemožnost řešení bytové otázky, ekonomická závislost, snaha zachovat dětem oba rodiče, láska, nemožnost dovolat se pomoci atd. Týraná oběť navíc trpí „**syndromem týraných obětí**“. Jedná se o dlouhodobé týrání, je téměř vyloučené, aby se z tohoto stavu sama vymanila. Tento syndrom je charakteristický širokým spektrem psychických a behaviorálních reakcí obětí na prožité týrání. Jeho typickými projevy jsou:

- pocity bezmoci, zmatku a sebeobviňování
- dlouhodobá a emocionální frustrace
- nízké sebevědomí a zvýšená zranitelnost
- neurotické projevy – úzkosti, deprese, poruchy spánku
- sebevražedné tendence
- zablokování sil potřebných ke změně
- minimalizace, popírání, ospravedlňování z násilí

- strach z agresora a zároveň silná závislost na něm
- psychosomatická onemocnění – migrény, žaludeční vředy, nechutenství
- tendence ke zneužívání alkoholu a drog

Svou roli sehrává i tzv. **stockholmský syndrom**, který byl poprvé popsán v sedmdesátých letech dvacátého století v souvislosti s přepadením banky, při němž útočníci zadržovali po několik dní rukojmí. Tento jev spočívá ve vytvoření silné emocionální vazby mezi násilníkem a jeho obětí. Jinými slovy řečeno, jde o identifikaci oběti s jednáním násilníka, kdy se oběť snaží zvděčit svému trýzniteli, pomáhat mu a chránit jej, čímž si podvědomě vykupuje jeho shovívavost a ochranu svého života (tento model chování můžeme velmi často vypožorovat mimo jiné i ve vztahu mezi obětí obchodu se ženami a jejího „pasáka“).

Stockholmský syndrom se vyskytuje především u těch případů domácího násilí, kdy je oběť vystavena mimořádně silnému mocenskému působení násilníka, vůči němuž nemá prakticky žádnou možnost obrany. K důsledkům tohoto syndromu potom mimo jiné patří i to, že oběti mají tendenci násilníka omlouvat a veřejně hájit.¹⁸

Oběť pocítuje závislost na svém trýzniteli a myslí si, že bez něho nebude schopná žít¹⁹

Domácí násilí nelze ukončit pouhým privátním rozhodnutím. Je faktem, že bez pomoci zvenčí nemají ohrožená ani násilná osoba šanci z „rozjetého vlaku“ domácího násilí vystoupit. Ohrožené osobě chybí síla a prostředky k řešení, násilné osobě chybí zájem. Dokonce, i když jednotlivé incidenty prosáknou ze soukromí na veřejnost a vyplní lékařskou zprávu či policejní protokol, reálně se nic nezmění. Násilná a ohrožená osoba jsou ponechány napospas dalším peripetiím násilí.²⁰

¹⁸ Huňková, M., Voňková, J., Domácí násilí v ČR z pohledu práva, Justiční akademie ČR, 2004, s. 64-67

¹⁹ Langhansová, H., Szczepaniková, A., Žáková, M. Jak jednat v případech domácího násilí. Brno : Liga lidských práv, 2004, s. 7.

²⁰ Šedivá, M., Vitoušová, P. Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni., 1. vydání, Bílý kruh bezpečí, 2005, s. 48

2.4 Dílčí závěr

Agresor, tedy ten kdo páchá domácí násilí, se v převážné většině vyznačuje labilní nevyrovnanou povahou, nedostatkem empatie, soucitu a rovněž tradiční představou o vztazích v rodině, kdy žena by měla být podřízena muži. Násilí vůči protějšku využívají k posílení svého postavení, moci, sebevědomí. Často se stávají agresory, které mají zkušenost z domácím násilím z dětství. Agresor násilné jednání viděl u svého otce a nyní jej, jako z cela „normální“ způsob jednání a chování, podvědomě napodobuje. Provedené výzkumy prokázaly, že agrese není vrozená genetická vada, ale ve většině případů pouze naučený styl lidského chování. Jiné výzkumy dospěly k závěru, že neexistuje žádný konzistentní osobnostní profil, který by ženu predisponoval k tomu, aby se stala ve vztahu obětí domácího násilí. Obětí domácího násilí se za určitých předpokladů může stát kdokoliv. Tyto oběti mají většinou málo kontaktů se svým okolím, jsou podřízené a emocionálně závislé na svém partnerovi. Oběťmi domácího násilí se často stávají osoby, které byly obětí či svědkem domácího násilí v dětství. Příčin, kvůli kterým přetrvává týraná oběť ve vztahu s násilnou osobou i nadále je několik. Jednou z nich může být i tzv. stockholmský syndrom, jde o tzv. identifikaci oběti s jednáním násilníka.

3. Právní úprava domácího násilí v ČR

Před rokem 1989 bylo v bývalém Československu téma domácího násilí prakticky tabu, žádné domácí násilí oficiálně neexistovalo. Představitelé tehdejší moci, razili heslo, že rodina je základ státu a tudíž nemohli a ani nechtěli připustit, že k jakémukoliv domácímu násilí, v naší socialistické společnosti, dochází.

Na začátku 90. let byla situace v naší společnosti, co se týče řešení problematiky domácího násilí, nadále velmi neutěšená a do jisté míry totožná se stavem, který u nás panoval před rokem 1989. Prostředky a možnosti řešení domácího násilí byly velmi omezené a jejich úroveň nízká. Násilné jednání mezi partnery bylo trestně postižitelné pouze po naplnění některé ze skutkových podstat existujících trestných činů, velmi často však bylo posouzeno jako spáchání přestupku v rámci správního řízení. Určitou ochranu poskytovalo rodinné a občanské právo formou civilního soudního řízení. V druhé polovině 90. let se již začínají ozývat nově vznikající nevládní neziskové organizace, které si velmi dobře uvědomovaly závažnost dané situace a které se ji rozhodly nějakým způsobem řešit.

Při řešení fenoménu domácího násilí prošla situace v České republice, stejně jako v ostatních evropských i jiných státech, postupným vývojem. Český právní řád reagoval na projevy domácího násilí pouze tehdy, pakliže jednotlivé útoky dosáhly intenzity trestného činu ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, znásilnění, vydírání apod. S účinností od 1.6. 2004 bylo do českého právního řádu zavedeno nové ustanovení § 215a trestního zákona, konstitující trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, kdy tento krok lze označit za prvek kriminalizace fenoménu domácího násilí. Pachatele tohoto trestného činu bylo možno postihnout za jednotlivé nežádoucí projevy jeho chování jako celek.

3.1 Listina základních práv a svobod a Ústava České republiky

„Ústava České republiky²¹ a Listina základních práv a svobod²² (dále jen Listina) jako právní normy nejvyšší právní síly, zakotvují základní práva a svobody člověka a stanoví nejvýznamnější zásady, na kterých je náš právní řád postaven. Podle článku 1 Listiny jsou lidé svobodní a rovni v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody se zaručují všem bez jakékoliv diskriminace. Listina stanoví, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Z této skutečnosti pramení povinnost státu chránit základní práva a svobody svých občanů a stát nemůže a nesmí tolerovat žádné případy porušování základních práv a svobod a to ani pokud k nim dochází v okruhu blízkých osob, v rodině. Stát má povinnost řešit všechny případy porušování základních práv a poskytovat ochranu ohroženým osobám“.

3.2 Ochrana před domácím násilím v zákoně o Policii ČR

Zákon č. 273/2008 Sb.²³ o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o policii“) stejně jako trestněprávní předpisy, poskytuje policistům zákonné nástroje k řešení domácího násilí.

V boji proti domácímu násilí má Policie České republiky nezastupitelnou úlohu, která přímo vyplývá z její povinnosti chránit bezpečnost osob a majetku, odhalovat trestné činy a zjišťovat jejich pachatele, konat vyšetřování trestných činů a odhalovat přestupkové jednání. Policisté bývají vesměs, snad ještě kromě lékařů, ti první, kteří se dostávají do kontaktu s obětí domácího násilí a s jeho pachatelem. Jsou pak ze zákona povinni zabránit tomu, aby k dalšímu násilnému chování vůči poškozené osobě docházelo.

²¹ Zákon číslo 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

²² Zákon číslo 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

²³ Zákon číslo 273/2008 Sb. o Policii České republiky

Od 1. ledna roku 2007 s účinností zákona č. 135/2006 Sb.²⁴, mají policisté možnost vykázat případnou násilnou osobu na 10 dnů ze společně obývaného obydlí a jeho bezprostředního okolí. Institut tzv. vykázání je upraven v § 44 až § 47 zákona o Policii.

K vyhodnocení situace, kdy policisté přijedou na místo činu a mají se rozhodnout, zda se jedná o domácí násilí, slouží metodická příručka SARA DN (pozn.SARA je mezinárodní označení metody pro hodnocení rizika eskalace domácího násilí. Jde o zkratku počátečních písmen Spoustal Assault Risk Assessment). Jedná se o soubor rizikových faktorů ke zjištění hrozby budoucího domácího násilí. Tato metoda pomůže policistům na místě činu lépe se zorientovat v dané situaci a vyhodnotit, zda se jedná nebo nejedná o domácí násilí.

Metodická příručka **SARA DN** se skládá z 15 otázek rozdělených do 3 částí:

- v první části se policista ptá na otázky ohledně násilí ve vztahu k blízké osobě
- v druhé části zjišťuje obecné sklony násilné osoby k násilí
- ve třetí části zjišťuje zranitelnost ohrožené osoby

Princip této metody spočívá v tom, že ohrožená osoba odpovídá na kladené otázky odpověďmi ANO nebo NE. Policista tyto odpovědi zaznamenává do předem připraveného formuláře a následně vše vyhodnotí. Pokud v odpovědích výrazně převažují odpovědi ANO znamená to, že se jedná o opakované násilí s vyšším stupněm nebezpečnosti a může násilnou osobu vykázat na 10 dnů ze společného obydlí. Metoda SARA DN slouží policistům k vyhodnocení míry rizika hrozby dalších útoků násilné osoby vůči osobě ohrožené. Po tomto vyhodnocení policisté zváží další kroky a opatření.

²⁴ Zákon číslo 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím

Přehled vykázaní dle krajů v roce 2009 ²⁵

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ DLE KRAJŮ V ROCE 2009													
KRAJ	Ve spolupráci s APIC v ČR - zpracoval Bílý kruh bezpečí, o.s. - 6.1. 2010												CELKEM
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Jihočeský	6	5	2	1	5	3	4	3	0	3	1	2	35
Jihomoravský	8	6	10	8	6	6	5	7	10	3	5	8	82
Karlovarský	4	2	4	5	6	4	1	8	7	2	4	2	49
Královéhradecký	1	3	0	3	2	1	0	1	1	0	3	1	16
Liberecký	1	6	11	9	5	5	6	3	3	7	3	9	68
Moravskoslezský	8	12	14	9	8	7	9	11	9	6	11	7	111
Olomoucký	3	2	8	2	3	4	5	2	5	3	4	2	43
Pardubický	1	2	5	5	4	6	4	6	1	4	1	5	44
Plzeňský	1	1	4	0	0	1	3	1	0	1	1	1	14
Hlavní město Praha	5	7	6	4	4	4	1	2	6	4	2	3	48
Středočeský	8	10	5	7	9	3	1	4	4	2	1	5	59
Ústecký	12	15	13	7	15	12	14	8	8	7	10	13	134
Vysočina	2	3	3	5	4	5	2	2	2	4	3	4	39
Zlínský	3	4	8	3	5	1	4	1	2	1	2	2	36
CELKEM VYKÁZÁNÍ	63	78	93	68	76	62	59	59	58	47	51	64	778

	2007 - žádný případ
	2008 - žádný případ

²⁵ www.domacinasilf.cz,

Přehled vykázání dle krajů v roce 2008 ²⁶

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ DLE KRAJŮ V ROCE 2008													
KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí, o.s.												2008 celkem
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Jihočeský	1	4	3	3	1	2	7	2	4	5	1	4	37
Jihomoravský	5	5	3	4	8	3	9	4	6	4	10	11	72
Karlovarský	5	4	4	2	3	4	2	5	3	4	5	5	46
Královéhradecký	1	3	1	4	1	2	1	1	0	4	3	1	22
Liberecký	3	2	3	3	3	4	10	2	0	3	2	1	36
Moravskoslezský I.	8	4	2	4	2	8	1	3	1	6	2	3	44
Moravskoslezský II.	14	6	7	6	5	2	7	5	4	4	3	3	66
Olomoucký	2	1	5	3	3	4	2	5	3	3	2	2	35
Pardubický	2	3	2	4	2	4	4	5	3	3	3	4	39
Plzeňský	0	2	2	3	4	4	2	1	2	0	0	2	22
Hlavní město Praha	1	3	2	2	1	5	3	4	5	1	4	3	34
Středočeský	6	2	8	6	7	7	4	2	3	7	6	9	67
Ústecký	9	6	9	8	9	10	9	5	4	10	4	4	87
Vysočina	3	1	1	2	2	3	3	1	0	4	4	2	26
Zlínský	4	2	3	0	4	5	5	2	5	6	7	3	46
CELKEM VYKÁZÁNÍ	64	48	55	54	55	67	69	47	43	64	56	57	679

	2007 - žádný případ

²⁶ www.domacinasili.cz, dne 2.3. 2010

3.3 Zákon na ochranu před domácím násilím

Velký význam pro český právní řád, v problematice domácího násilí, má zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon od 1.1.2007 přináší zcela nové možnosti pro zajišťování ochrany ohroženým osobám před domácím násilím a snaží se o komplexní pomoc jeho obětem. Návrh zákona byl zpracován expertní skupinou vytvořenou při Alianci proti domácímu násilí, ve které byli zastoupení právníci a členové představenstva Bílého kruhu bezpečí.²⁷ Smyslem nové právní úpravy je zajištění ochrany a bezpečí ohrožené osoby dlouhodobé perspektivy. Díky přijetí tohoto zákona se Česká republika připojila mezi státy Evropské unie, jejichž legislativa vytváří ucelený právní komplex pro prevenci domácího násilí a odbornou pomoc pro jeho oběti.

Zákon na ochranu před domácím násilím se opírá:

- **Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR** § 44 až 47 Oprávnění rozhodnout o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí jakož i bezprostředního okolí společného obydlí;
- **Zákon č. 40/2009 Sb.,²⁸ trestní zákoník** § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí; § 337 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní;
- **Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád** předběžné opatření § 76b, § 273b Výkon rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným; ve znění zákona č. 59/2005 Sb. a zákona č. 135/2006 Sb.
- **Zákon č. 108/2006 Sb.,²⁹ o sociálních službách** § 60a Intervenční centra.

Z hlediska identifikace je zákon č. 135/2006 Sb. vystavěn na čtyřech základních znacích domácího násilí, tzn. dlouhodobosti (tj. opakovanosti), eskalaci (tj. stupňování se závažnosti útoků či zvýšení jejich četnosti), blízkém vztahu osoby ohrožené a osoby násilné při neměnném zachování jejich rolí a specifčnosti místa, na kterém k projevu

²⁷ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, ProFem, Praha 5, 2008, s. 83

²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

²⁹ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

násilí dochází (tj. místo stojící stranou společenské kontroly). V konkrétním případě se přitom může jednat o násilné chování jak v rovině psychického násilí, tak v rovině fyzického, sexuálního či ekonomického násilí. Pakliže jeden z uvedených znaků absentuje, nelze aplikovat model ochrany před domácím násilím ve smyslu zákona č. 135/2006 Sb. Poznatky pomáhajících organizací ukazují, že osobě ohrožené nejde primárně o kriminalizaci osoby násilné, se kterou žije v partnerském vztahu, ale o vyřešení tíživé situace, ukončení násilí tam, kde je to možné.³⁰

3.4 Ochrana před domácím násilím v zákoně o přestupcích

V právním systému České republiky upravuje přestupky zákon č. 200/1990 Sb.,³¹ jakožto protiprávní skutky, které se vyznačují nižší mírou společenské nebezpečnosti. Podkladem pro zahájení řízení o přestupku je oznámení občana, právnické osoby, policejního či státního orgánu. Přestupky jsou projednávány z úřední povinnosti. Výjimku tvoří tzv. přestupky návrhové dle § 68 přestupkového zákona.

Problematiky domácího násilí v přestupkovém zákoně řeší především:

- **§ 49 odst. 1 písmene a)** - kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch
- **§ 49 odst. 1 písmene c)** – kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním

Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do výše 1.000,- Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. c) pokutu do výše 3.000,- Kč.

Došlo-li ke spáchání přestupku mezi osobami blízkými, lze tento přestupek projednat pouze na návrh postižené osoby, a to nejpozději do 3 měsíců ode dne, kdy se postižená osoba o přestupku dozvěděla nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení na přestupkovou komisi. V případě, že se nejedná o návrhový

³⁰ Durdík, T., Domácí násilí - nová praxe a nová legislativa v Evropě, Bratislava 2008, s. 34

³¹ Zákon č. 20/1990 Sb. o přestupcích

přestupek, musí být tento přestupkovým orgánem projednán nejpozději do 1 roku od jeho spáchání.

Mezi oběťmi domácího násilí panuje k přestupkovému řízení značná nedůvěra. Jeden z důvodů, proč tomu tak je, je např. ten, že se postižená osoba musí finančně podílet na správním řízení, neboť u správního orgánu musí zaplatit poplatek o zahájení celého řízení, který činí 1.000,- Kč. Navíc si postižená osoba dokáže lehce spočítat, že pokud její násilný partner dostane pokutu ve výši 3.000,- Kč, tak o tyto peníze přijde zase nejvíce ona, případně děti, neboť tato částka bude později chybět v rodinném rozpočtu. Dalším z důvodů může být ztráta společenské prestiže mezi sousedy a známými. Z mé vlastní zkušenosti policisty, který se zabývá mimo jiné i problematikou přestupků mezi osobami blízkými, mohu říci, že návrh k projednání přestupku na násilnou osobu, podá jen zlomek poškozených.

3.5 Ochrana před domácím násilím v trestním zákoníku

Od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, který byl po více než rok trvajícím projednávání, schválen Parlamentem ČR a koncem ledna roku 2009 podepsán prezidentem republiky. Nový trestní zákoník nahradil téměř 50 let starý trestní zákon č. 140/1961 Sb. a přinesl mnoho novinek, od systematických změn, po zavedení zcela nových institutů, jako např. nebezpečné pronásledování, tzv. stalking nebo institut domácího vězení.

Na ochranu obětí před domácím násilím bylo s účinností od 1.6. 2004 do českého právního řádu zavedeno nové ustanovení § 215a trestního zákona, konstitující trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. S účinností nového trestního zákoníku od 1.1. 2010 se ustanovení tohoto paragrafu změnilo na:

§ 199 zákona č. 40/2009 Sb. týrání osoby žijící ve společném obydlí

1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící ve společně obývaném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

2) Odnětím svobody na dvě až osm let bude pachatel potrestán

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,

- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá-li takový čin po delší dobu³²

3) Odnětím svobody na pět let až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt

Tato samostatná skutková podstata postihuje specifické znaky domácího násilí, kterými je především týrání osoby blízké v různorodých rodinných vztazích a ekonomických vazbách, ale i dalších osob žijících ve společném obydlí, např. bývalé partnery nebo manžely, kteří jen obtížně mohou společné bydlení změnit. Komentář k trestnímu zákonu vykládá „týrání“ jako zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Může jít o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i zlé nakládání v oblasti psychické. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající.³³

Mezi osobami blízkými dochází i k jiným trestným činům, nejčastěji násilným a proti lidské důstojnosti. Jedná se především o trestné činy:

- Ublížení na zdraví dle § 146 tr. zákoníku
- Omezování osobní svobody dle § 171 tr. zákoníku
- Znásilnění dle § 185 tr. zákoníku
- Sexuální nátlak dle § 186 tr. zákoníku
- Pohlavní zneužití dle § 187 tr. zákoníku
- Týrání svěřené osoby dle § 198 tr. zákoníku
- Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 352 tr. zákoníku
- Nebezpečné vyhrožování dle § 353 tr. zákoníku
- Nebezpečné pronásledování dle § 354 tr. zákoníku

³² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, Hlava IV, Trestné činy proti rodině a dětem

³³ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Trestní zákon, Komentář, 6. vydání, Praha

Obecným problémem v trestním řízení o trestných činech spáchaných mezi osobami blízkými je důkazní nouze. Tvrzení oběti a pachatele či pachatelky jsou zcela odlišné, případní svědci se výpovědi brání. V tomto případě orgánům činným v trestním řízení zůstávají k dispozici především lékařské zprávy, policejní protokoly, písemné listiny, fotodokumentace zranění a místa činu, znalecké posudky z oboru zdravotnictví, kdy u poškozené zjišťuje psycholog její obecnou věrohodnost, zda nemá tendence zkreslovat svou výpověď, zda se nevidí v lepším světle a především zda trpí syndromem týrané ženy, nebo alespoň posttraumatickou stresovou poruchou. U obviněného znalec z oboru psychiatrie zjišťuje jeho případné sklony k násilnému jednání, zda byl v době spáchání trestného činu schopen vnímat své jednání a toto ovládat a zda je schopen chápat smysl trestního řízení.

3.6 Dílčí závěr

Český právní řád má v současné době díky provedeným legislativním opatřením k dispozici celou škálu nástrojů k ochraně osob, které jsou bezprostředně ohroženy domácím násilím. Zásadním zlomem v boji s domácím násilím bylo s účinností od 1.6. 2004 zavedení nového ustanovení § 215a trestního zákona, konstituující trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a po následné změně trestního zákoníku od 1.1. 2010 na ustanovení § 199 TZ týrání osoby žijící ve společném obydlí. Tento zákon výrazně pomohl chránit oběti domácího násilí.

Od 1. 1. 2007 má Policie České republiky možnost vykázat násilnou osobu na 10 dnů ze společně obývaného bytu nebo domu, což je dle mého názoru další ze zásadních věcí učiněných pro ochranu a pomoc obětem domácího násilí. Navíc má ohrožená osoba možnost požádat soud o vydání předběžného opatření, který dobu 10 dnů může prodloužit o jeden měsíc a v krajním případě až o jeden rok.

4. Instituce poskytující pomoc obětem domácího násilí

Vzhledem k zvláštní povaze samotného domácího násilí vyžaduje i pomoc jeho obětem speciální přístup. Domácí násilí se odehrává mezi blízkými lidmi, kteří mají na své soukromí státem garantované právo, ale také ohrožuje hodnoty, které je stát povinen chránit. Je nezbytné, aby se osoby ohrožené domácím násilím měly, v případě fyzického nebo psychického týrání a napadání, na koho obrátit a mohly využít bezplatnou kvalifikovanou právní pomoc.

4.1 Skupina „Domácí násilí“ v Brně

Jak jsem se již v úvodu své práce zmínil, pracuji jako policista u Policie České republiky Městského ředitelství v Brně již 12 let. Od prosince roku 2006 jsem policejním komisařem 4. oddělení obecné kriminality, Městského ředitelství v Brně, která se zabývá výhradně problematikou domácího násilí a od 1. 1. 2010 rovněž tzv. stalkingem.

Rozkazem ředitele Policie ČR MŘ Brno č. 31 ze dne 25. března 2005 byla zřízena pracovní skupina „Domácí násilí“. Po absolvování výběrového řízení byli do skupiny Domácí násilí jmenováni policisté a policistky téměř výlučně, s vysokoškolským vzděláním právního, či sociálně-pedagogického směru. Od 1. května 2005 převzali tito specialisté odpovědnost za prošetřování všech případů se znaky domácího násilí na celém teritoriu působnosti Policie ČR MŘ Brno. V této chvíli je tato speciální skupina, která se zabývá pouze problematikou domácího násilí a stalkingem jako jediná v rámci útvarů Policie ČR v České republice a v současné době ji tvoří 6 policistů a 4 policistky. Důvodem zřízení skupiny byla potřeba řešit tento sociálně-patologický jev zcela specifickým přístupem.

4.1.1 Cíle a úkoly skupiny „Domácí násilí“

Při zřízení skupiny Domácí násilí byly stanoveny rozkazem ředitele Policie ČR MŘ Brno č. 31/2005 i její úkoly³⁴:

1. odhalovat páčání domácího násilí na území města Brna,
2. postupovat proti pachatelům domácího násilí v souladu s příslušnými předpisy,
3. vyvíjet snahu o zajištění bezpečnosti osob ohrožených domácím násilím a poskytovat jim součinnost při jejich snaze o zamezení dalšího pokračování domácího násilí,
4. evidovat jednotlivé případy útoků v rámci domácího násilí zjištěné vlastní činností i splněním hlásné povinnosti ve smyslu tohoto rozkazu,
5. provádět opakované kontroly u případů, kde bylo zjištěno možné páčání domácího násilí a zjišťovat od možných obětí i svědků, zda k takovému jednání nedochází,
6. poskytovat metodické vedení policistům zařazeným na základních útvarech, kteří se setkají s domácím násilím,
7. úzce spolupracovat se všemi státními i nestátními institucemi při ochraně oběti domácího násilí a zákonném postupu proti pachateli domácího násilí,
8. v případě výskytu dítěte v rodině, kde je páčáno domácí násilí, úzce spolupracovat s policisty zařazenými na SKPV OOK specializovanými na problematiku trestné činnosti páchané na dětech a s orgánem sociálně-právní ochrany dítěte,
9. reagovat na podněty příslušných orgánů a institucí, z nichž lze dovozovat možné podezření z páčání domácího násilí,
10. zvýšit odborné znalosti členů skupiny Domácí násilí,
11. další cíle a úkoly v souladu s pokyny nadřízených funkcionářů a statutem skupiny Domácí násilí.

Další úkoly, které vyplývají ze Statutu pracovní skupiny Domácí násilí³⁵:

³⁴ čl. IV. Rozkazu ředitele Policie ČR MŘ Brno č. 31 ze dne 25. března 2005, kterým se zřizuje pracovní skupina „Domácí násilí“ Policie ČR MŘ Brno

³⁵ Čl. 2 odst. 2, 3 a 4, čl. 6 Přílohy č. 1 k R Ř Policie ČR MŘ Brno č. 31/2005, kterým se vydává statut pracovní skupiny „Domácí násilí“ služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR MŘ Brno

12. preventivní působení proti možnému ohrožení obětí domácího násilí ze strany jeho pachatele,
13. přijímání oznámení o jednání, které má znaky domácího násilí od jeho obětí i třetích osob,
14. účast na výjezdech k případům, u nichž je dáno podezření z páchání domácího násilí a vedení policistů, kteří se účastní takového výjezdu; v případě výjezdu, u něhož je člen Skupiny přítomen, přebírá roli velitele hlídky a řídí činnost výjezdu.

4.1.2 Výsledky činnosti skupiny „Domácí násilí“

Za necelých 5 let činnosti této specializované skupiny lze s klidným svědomím říci, že její zřízení bylo správným krokem. Díky existenci skupiny je ve městě Brně zajištěn kvalifikovaný postup policistů v kontaktu s násilnou a ohroženou osobou. Díky své specializaci a dlouhodobé činnosti v této problematice mají tito policisté velmi dobře zmapované teritorium celého města Brna. Místní a především osobní znalost pachatelů a jejich obětí, jim umožňuje velmi pohotově a efektivně zasahovat a řešit tuto problematiku. Policisté skupiny mají jako jediní v rámci Městského ředitelství Policie ČR Brno, možnost případného násilníka vykázat na 10 dnů ze společného obydlí, čehož samozřejmě využívají. V rámci města Brna policisté úzce pracují s Intervenčním centrem a dalšími neziskovými organizacemi. V neposlední řadě policisté skupiny provádějí pravidelná školení policistů služby pořádkové policie na území města Brna. Dále policisté předávají obětem kontakty na neziskové organizace, které se zabývají problematikou domácího násilí, a které jim mohou poskytnout nebo zajistit ubytování např. v azylových domech nebo domech pro matky s dětmi. Rovněž obětem nabízí specializovanou pomoc odborníka, psychologa, na kterého rovněž poškozené osobě předají kontakt.

Celkové statistiky skupiny Domácího násilí

Rok	Počet		
	Trestné činy	Přestupky	Vykázání
2005	47	117	0
2006	71	258	0
2007	76	228	40
2008	71	222	38
2009	56	203	24

Zdroj: Interní statistika Policie ČR, Skupina domácího násilí, Brno

K uvedeným statistikám patří podotknout, že pracovníci skupiny provedou ročně více než 200 odborných konzultací s lidmi, kteří v danou chvíli nechtějí nic oznamovat a řešit přes policii, ale kteří se chtějí pouze poradit a informovat a možnostech pomoci v jejich situaci. Mnozí z nich zároveň využijí možnosti se ze svých problémů „vypovídat“.

4.1.3 Systém výkonu služby členů skupiny „Domácí násilí“

Pracovníci skupiny Domácí násilí pracují v tzv. nepřetržitém provozu. Svou pracovní činnost vykonávají od 6:00 hod. do 22:00 hodin přímo na svém pracovišti. V této době jsou připraveni přijmout kdykoliv oznámení, případně provést zásah přímo místě, kde k domácímu násilí dochází. V době mimo výše uvedené, má vždy jeden pracovník skupiny tzv. pohotovost a v případě, že je kontaktován příslušným pracovištěm policie, vyjíždí přímo na místo činu, nebo poskytne telefonicky pokyny a metodickou pomoc hlídce policie, která na místě zasahuje. Sám pak provádí případné další procesní úkony. V praxi to tedy znamená, že pracovníci skupiny „Domácí násilí“ jsou 24 hodin denně, 7 dní v týdnu, připraveni řešit problém domácího násilí a poskytnout obětem tohoto násilí odbornou pomoc.

4.2 Intervenční centra

Intervenční centra fungují v ČR od 1.1. 2007, tehdy vešel v platnost nový zákon č. 135/2006 Sb., Zákon na ochranu před domácím násilím. Jedná se o 15 center, v každém kraji je jedno, na severní Moravě mají dvě. Intervenční centra jsou relativně mladou záležitostí v oblasti speciálního poradenství. Zaměřují se na problematiku domácího násilí a na jejich oběti a koordinují spolupráci mezi dalšími navazujícími službami sociální i zdravotnické záchranné sítě v regionu. Poskytují intenzivní krátkodobou intervenční pomoc ohroženým osobám, které převádějí podle potřeby do dlouhodobější péče návazných organizací podle potřeby a přání ohrožených. Je to služba, která nabízí ženám, které přišly do styku s domácím násilím, bezprostřední a okamžitou pomoc. Intervenční centra mohou kontaktovat osoby ohrožené domácím násilím, ale i osoby, které o domácím násilí vědí (sousedé, děti, přátelé...).

Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osoby blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném obydlí, poskytuje Intervenční centrum bezprostřední individuální psychologickou a nehmotnou sociální pomoc nehmotné povahy. Těmto osobám rovněž zprostředkovává poskytnutí následné pomoci lékařské, poradenské, psychologické i právní. Součástí pomoci je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, orgány Policie České republiky a obecní policie, nestátními a charitativními organizacemi. Intervenční centra tak plní koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci.

Pomoc ohroženým osobám je poskytována převážně na základě podnětu doručeného Intervenčnímu centru Policií České republiky podle zákona o ochraně před domácím násilím. Tímto podnětem je opis rozhodnutí o vykazání a opis úředního záznamu o provedených úkonech. Pomoc Intervenčního centra může být poskytnuta na základě žádosti ohrožených osob i bez takového podnětu.

Intervenční centrum je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykazání ze společného obydlí označena za ohroženou osobu, a to ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním.

V rámci prvního kontaktu s ohroženou osobou ověřují pracovníci Intervenčního centra, zda tato osoba porozuměla všem informacím poskytnutým příslušníky Policie České republiky a zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí.

Intervenční centrum je povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc. Veškeré služby intervenčních center jsou poskytovány bezplatně.³⁶

Intervenční centra nenahrazují funkční složky sociální pomoci poskytované obcemi nebo nevládními organizacemi osobám ohroženým domácím násilím, ale jsou nezastupitelným překlenovacím článkem mezi policejním omezením osoby násilné a občanskou i sociální emancipací osoby ohrožené. Ta, za odborné intervence psychologů, pomocí sociálních pracovníků a potřebných rad z oblasti sociálně právní, začne postupně sama rozhodovat o svém dalším životě.³⁷

4.3 Orgány sociálně právní ochrany dětí

Dětství je ve vyspělých kulturách považováno za období, ve kterém by měl být lidský jedinec obzvláště chráněn. Práva dětí se vyvíjela řadu let a tento proces nemůže být ani dnes považován za dovršený, protože v řadě zemí jsou práva dětí stále velice hrubě porušována. Dne 20. 11. 1989 byla OSN schválena Úmluva o právech dítěte. V září 1990 proběhl Světový summit pro děti v New Yorku, kde se k Úmluvě připojila i tehdejší ČSFR. V roce 1993 přejímá závazky plynoucí z Úmluvy o právech dítěte i Česká republika.

Úmluva o právech dítěte je nástrojem k prosazování pomoci dětem ohroženým, strádajícím a trpícím, týraným fyzicky i duševně a chrání práva dítěte jako lidské bytosti. Hlavními principy jsou blaho a nejvyšší zájem dítěte. Zajišťuje právo dítěte na vyváženost ochrany a sebeurčujících práv v každé etapě jeho vývoje.

Ačkoliv, jak je již zmíněno výše, došlo v našem státě k ratifikaci Úmluvy o právech dítěte záhy po jejím schválení, až v roce 1999 byl u nás vydán samostatný

³⁶ Buskote, A., Z pekla ven, žena v domácím násilí, Computer Press Brno, 2008, s. 112,115

³⁷ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Profem, Praha, 2008, s. 157-158

Zákon č. 359/1999 Sb. – zákon o sociálně právní ochraně dětí (do té doby byla právní úprava týkající se práv dětí součástí zákona o rodině).

Tento zákon zajišťuje zejména ochranu práva dítěte na příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, k působení směřující k obnově narušených funkcí rodiny. Za dítě je považována každá nezletilá osoba. Zásadním bodem tohoto zákona je důraz na zájem a blaho dítěte.³⁸

V červnu 2006 vstoupil v platnost zákon č. 134/2006 Sb., kterým byl mimo jiné novelizován i výše popisovaný zákon a do sociálně-právní ochrany dětí dle tohoto zákona od té doby spadají rovněž děti: „...které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, případně násilím mezi dalšími fyzickými osobami.“

Činnost Orgánů sociálně právní ochrany dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí³⁹, ve znění pozdějších předpisů. Zaměření oddělení sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) se dá rozdělit do několika oblastí. Velmi často vykonává funkci tzv. kolizního opatrovníka v soudních řízeních při rozvodu manželství. Pracovnice OSPOD při těchto řízeních vystupuje jako opatrovník dítěte, jehož hlavním úkolem je hájit jeho zájem. Současně podává soudu zprávu o prostředí, ve kterém dítě žije a o jeho názoru na celou situaci tam, pokud je možné takový názor, vzhledem k věku dítěte zjistit. I díky této činnosti soc. pracovnice se podaří jednáním s rodiči dospět k dohodě, která je pro dítě nejlepším možným východiskem z celé situace.

Pracovníci OSPOD rovněž navštěvují rodiny, které nejsou z nějakého důvodu schopny vychovávat své děti. Důvodem může být např. nízký věk rodičů dítěte, špatná finanční situace v rodině, neúplnost rodiny či poškozené zdraví některého z rodičů. K tomu, aby mohli začít s takovými rodinami pracovat, je třeba další spolupráce sociálních pracovníků, školních institucí, nestátních organizací a samozřejmě samotných rodičů. Rodinám je nabízena pomoc jak už formou informací, jak jejich situaci co nejlépe zvládnout a řešit, tak i nabídkou využití různých azylových zařízení. Pracovníci OSPOD vykonávají také funkci kurátora pro mládež. Kurátor se zabývá

³⁸ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, Linde, Praha, 2008, s. 84-85

³⁹ Zákon č. 135/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte

děťmi s problémovým jednáním, které jsou vystaveny vlivu špatně fungující rodiny, u kterých je zvýšené nebezpečí výskytu asociálního chování.

Pracovníci Orgánu sociálně právní ochrany dětí zastupují i funkci poradenskou. Při své práci seznamují občany s možností řešení jednotlivých právních situací a s následnými možnostmi postupů v nich. Pomáhají při sepsání různých právních podání a předávají zájemcům kontakty na další instituce a odborné orgány.

4.4. Státní neziskové organizace na pomoc obětem domácího násilí

Státních neziskových organizací, které se podílejí nejrůznější formou na pomoci obětem domácího násilí, je v ČR celá řada. Ve své práci jsem si dovolil upozornit na ty nejdůležitější, které svým přístupem k dané problematice výrazně přispěly k tomu, že se o domácím násilí začalo více mluvit a následně tato problematika legislativně řešit. Tímto v žádném případě nechci ubírat zásluhy jiným neziskovým organizacím, které ve své práci nezmíním.

4.4.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí je u nás nejznámější organizací, která se věnuje problematice domácího násilí. V roce 1991 toto občanské sdružení založila Mgr. Petra Vitoušová. V současnosti je prezidentkou Bílého kruhu bezpečí, pracuje v poradnách Bílého kruhu bezpečí a na DONA lince, je členkou Aliance proti domácímu násilí. V roce 2002 byla vyhlášena světovou obecně prospěšnou podnikatelkou roku.⁴⁰

Bílý kruh bezpečí poskytuje prostřednictvím svých 11 pracovišť v 7 krajích ČR komplexní viktimologickou intervenci obětem a svědkům trestných činů. Služba je odborná, bezplatná a diskrétní. Osobní kontakt zajišťuje vždy dvojice poradců, právník a psycholog. Pro Bílý kruh bezpečí pracuje 205 právníků a psychologů na bázi dobrovolnické práce. Kapacita služeb v osobním kontaktu je 139 hodin týdně, v telefonickém kontaktu pomoc zajišťují dvě nonstop linky, které odbavuje pracoviště v Praze. Služba oběti je kombinací standardního odborného poradenství, nadstandardních služeb (psychoterapie, doprovody k procesním úkonům, příprava na líčení u soudu, peněžitá pomoc, víkendové psychorekondiční pobyty, fyzioterapie)

⁴⁰ Sociální práce, vydala Asociace vzdělatelů v sociální práci, 2/2006, s. 5

a nestandardních situací) výjezdy ke zraněným obětem, do místa bydliště pozůstalých, přeshraniční pomoc).

Bílý kruh bezpečí je školicím akreditovaným střediskem se zaměřením na zlepšování výkonu spravedlnosti v praxi. Cílovými skupinami jsou: policisté, soudci, státní zástupci, soudní znalci, advokáti, sociální pracovníci, zdravotníci, studenti VŠ.

Lektoři Bílého kruhu bezpečí pravidelně přednášejí na Justiční akademii v Praze v Kroměříži, na Policejní akademii v Praze, na fakultě humanitních studií FF UK. Bílý kruh bezpečí má širokou nabídku výcviků přednášek, je pravidelným školitelem policejních pedagogů, metodiků a lektorů. V roce 2009 evidoval Bílý kruh bezpečí realizaci 168 školení a výcviků, kterých se celkem zúčastnilo 6234 posluchačů.⁴¹

Pod záštitou Bílého kruhu bezpečí je od roku 2001 provozována DONA linka, jejímž cílem je poskytovat rady a informace obětem domácího násilí, ale také svědkům, kteří neví, jak pomoci, a odborníkům, kteří se ve své profesi s oběťmi domácího násilí setkávají. Provoz DONA linky (tel.: 2 51 51 13 13) je nepřetržitý.⁴²

4.4.2 ROSA

Občanské sdružení ROSA je nestátní nezisková organizace specializující se na pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci násilí. ROSA pomáhá ženám již od roku 1993 – nejprve jako nadace, od roku 1998 jako občanské sdružení. Posláním občanského sdružení ROSA – centra pro týrané a osamělé ženy, je pomoc ženám obětem domácího násilí a jejich dětem. Sdružení ROSA se zaměřuje i na prevenci domácího násilí, a to organizováním přednášek, seminářů a konferencí na toto téma, které jsou určeny nejen pro odborníky, ale i širokou veřejnost. ROSA také vydává informační materiály, brožury a publikace s tematikou domácího násilí.

Cílem o.s. ROSA je komplexní pomoc ženám obětem domácího násilí a jejich dětem, která sestává:

⁴¹ <http://www.bkb.cz> ,

⁴² <http://www.donalinka.cz>

- z krizové intervence
- socioterapeutického, sociálně právního a psychosociálního poradenství
- specializovaného poradenství (psychologická, právní pomoc)
- možnosti azylového ubytování s utajenou adresou v případě ohrožení na životě násilným partnerem, jehož součástí je i sociální poradenství.

Smyslem je poskytnutí bezpečí, jistoty, posilování klientek, aby našly sílu a pomalu vlastními silami dokázaly situaci změnit. Cílovou skupinou jsou ženy – oběti domácího násilí a jejich děti, které se ocitají v nepříznivé sociální situaci. Kromě výše uvedeného poskytuje občanské sdružení ROSA i telefonickou krizovou pomoc na pevné lince 241 432 466 a na SOS lince 602 246 102.

V informačním a poradenském centru ROSA bylo v letech 1998 – 2008 poskytnuto celkem 6 780 konzultací 1 715 ženám. Azylový dům ROSA pomohl v těchto letech 170 ženám a 190 dětem. Od roku 1998 do konce roku 2008 bylo poskytnuto 11 291 krizových telefonických intervencí.⁴³

4.4.3 Persefona

Organizace Persefona o. s. vznikla odloučením programu proti domácímu násilí Ligy lidských práv, který poskytoval pomoc obětem domácího násilí již od roku 1999. Persefona o. s. svými službami klientům/klientkám působí zejména ve městě Brně a regionu Jihomoravského kraje. Celorepublikový dopad činnosti má Persefona ve vzdělávacích expertních aktivitách, kdy se soustředí na školení širší odborné veřejnosti a upozorňuje na bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Persefona o. s. se podílí na vzdělávacích aktivitách zaměřených na odbornou veřejnost (např. personál zdravotnických zařízení ve městě Brně, terénní romské sociální pracovníky, policisty, pracovníky azylových domů, sociální pracovníky) i na širší veřejnost. Součástí osvěty jsou i informační kampaně, které se váží vždy ke konkrétní události či výročí. Příkladem může být akce k 25. listopadu, který byl Valným shromážděním OSN vyhlášen Mezinárodním dnem boje proti násilí na ženách.

⁴³ <http://www.rosa-os.cz>

Persefona o. s. poskytuje komplexní přímou pomoc obětem domácího násilí a doplňkově právní a psychologickou pomoc obětem znásilnění a sexuální zneužívání. Její služby jsou určeny všem ženám a mužům, kterých se domácí násilí bolestně týká.⁴⁴

4.5 Dílčí závěr

Skupina „Domácí násilí“ vytvořená při Městském ředitelství PČR v Brně, funguje bezmála již 5 let. Za tu dobu mnohokrát prokázala, že založení této specializované skupiny byl dobrý tah. Pracovníci této skupiny, kteří jsou odborně vyškoleni na práci s oběťmi domácího násilí, mají místní i osobní znalost o výskytu domácího násilí v jednotlivých rodinách. Ročně vyřeší stovky přestupkových jednání proti občanskému soužití, několik desítek trestných činů týrání osoby žijící ve společném obydlí a vykážou desítky násilníků z tohoto společného obydlí. Skupina „Domácí násilí“ aktivně spolupracuje s Intervenčním centrem v Brně a dalšími neziskovými organizacemi a občanskými sdruženími, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí. Velkou zásluhu na tom, že tato skupina tak dobře po celou dobu funguje, má její vedoucí paní komisařka npor. Mgr. Bc. Alena Skoumalová, která tuto skupinu vede od jejího založení.

Intervenční centra poskytují celou škálu různých služeb, právě díky nimž může dojít ke konstruktivnímu řešení případů domácího násilí. Poskytnou ohrožené osobě určité „zázemi“ a zároveň se jí pokusí navrhnout řešení její situace do budoucna. Obětem domácího násilí pomáhají jak právní radou, tak i např. pomocí s vyplněním žádosti o vydání předběžného opatření, kterým by soud rozhodl o prodloužení doby vykázaní násilníka z domu.

Státní neziskové organizace a občanská sdružení, které se v České republice zabývají pomocí obětem domácího násilí a dalších trestných činů jsou jako, jedna z forem sociální služby, důležitým počinem v oblasti boje proti domácímu násilí. Jejich činnost spočívá v krizové intervenci, v sociálně právní a v psychosociálním poradenství, v nabídce možnosti azylového ubytování s utajenou adresou, kde lze oběti a případně i jejím dětem zajistit komplexní ochranu.

⁴⁴ <http://www.persefona.cz>, staženo 2.3. 2010

5. Empirická část

5.1 Cíle průzkumu

Cílem mého průzkumu je zjistit, jak ve vybraných evropských zemích přistupují k problematice domácího násilí. Při svém průzkumu jsem se snažil získat informace o tom, zda a jak mají tyto země po legislativní stránce upravenou problematiku domácího násilí. Dále jsem se zaměřil na to, na které instituce se může v těchto zemích oběť domácího násilí obrátit a jaké jsou pravomoci policie a soudů. Zkoumal jsem, zda v zemi působí organizace na pomoc domácího násilí a jaké konkrétní služby obětem nabízejí. Při průzkumu jsem se zajímal i o to, jaké jsou informace o množství případů domácího násilí v těchto zemích a na výsledky veřejných průzkumů. V závěru empirické části jsem provedl srovnání přístupů jednotlivých vybraných zemí k problematice domácího násilí, zvážil klady a zápory tohoto přístupu a vyhodnotil stanovené hypotézy.

Ve svém průzkumu jsem si kladl otázky, na které jsem se snažil najít odpověď:

- zda má daná země potřebnou úpravu legislativy k ochraně obětí domácího násilí
- zda má policie dané země patřičné kompetence při řešení případů domácího násilí
- jaké jsou v dané zemi možnosti potrestání pachatele domácího násilí
- zda v zemi působí organizace, které pracují s oběťmi a případně i s pachatelem domácího násilí
- zda má daná země legislativně ošetřeno nebezpečné pronásledování obětí
- na které konkrétní instituce a organizace se může oběť domácího násilí v dané zemi obrátit s žádostí o pomoc

Stanovení hypotéz:

H1 - Každá z vybraných zemí má legislativní úpravu k ochraně obětí domácího násilí a k potrestání pachatele.

H2 - Policisté ve vybraných zemích mají pravomoc vykázat násilnou osobu ze společného obydlí.

H3 – Obětem domácího násilí pomáhají pracovníci neziskových organizací, které se touto problematikou zabývají.

5.2 Metody průzkumu

Jako metodu průzkumu jsem ve své empirické části práce zvolil metodu komparace (porovnání) legislativní úpravy vybraných jednotlivých zemí s legislativní úpravou České republiky v oblasti problematiky domácího násilí. Metodou k získání odpovědí na dané otázky byl sběr dokumentů k jednotlivým zemím a k dané problematice. Tyto dokumenty tvoří zákony, úřední dokumenty státních i nestátních organizací, interní dokumenty PČR a data z internetových stránek různých občanských sdružení.

5.3 Výsledky analýzy získaných dat

V této části své práce popisuji získané údaje o jednotlivých vybraných zemích. Tyto údaje v závěru své práce použiji ke srovnání přístupů těchto jednotlivých zemí k problematice domácího násilí.

5.3.1 Domácí násilí na Slovensku

Násilí páchané na ženách představuje v SR vážný společenský problém, který zasahuje velkou skupinu žen, dotýká se různých oblastí jejich života od dětství po dospělost, intimní vztahy nevyjímaje.

Na Slovensku je to každá pátá žena: každá pátá dospělá žena, která má v současnosti partnera, zažila z jeho strany násilné jednání - přesněji 21,2 % dospělých žen SR ve věku 18-64 roků, které měly partnera, zažily z jeho strany násilí (v případě 6 % šlo o vyhraněné násilí, to je často opakované fyzické a sexuální násilí a téměř stále přítomné psychické, sociální či ekonomické násilí).⁴⁵

Legislativní opatření

Slovenská republika upravila legislativu ochrany proti domácímu násilí o několik let dříve než Česká republika. V roce 1999 byla novelou Trestního zákona⁴⁶ byla v Trestním zákoně § 215 zavedena nová skutková podstata Týrání osoby blízké a osoby svěřené. Pojem blízké osoby byl vymezen v § 89 odst. 7 Trestního zákona. „Blízkou osobou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném anebo obdobném se pokládají za osoby se obě navzájem blízké jen tehdy, pokud újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem ocitovala jako újmu vlastní.“ Z předmětného ustanovení tedy vyplývalo, že ochrana před domácím násilím byla poskytována bez rozdílu, zda jde o muže nebo ženu, manžela či manželku, prarodiče a podobně.⁴⁷

Nejvýznamnější změny v oblasti trestněprávní ochrany před domácím násilím byly zavedeny v roce 2002. Novelou Trestního zákona⁴⁸ se vykonaly v zákoně následující změny:

- V § 72 odst. 2 písm. c) trestního zákona se zavedla možnost uložení ochranného opatření ochranné léčeni, pokud pachatel spáchal násilný trestný čin vůči blízké osobě anebo svěřené osobě, pokud je možné, vzhledem k osobě pachatele důvodně předpokládat, že bude v násilném jednání pokračovat.
- U trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 se v bodě 3 rozšířila trestnost i na skutečnost, pokud pachatel „maří výkon předběžného opatření uloženého v občanském soudním řízení na ochranu osob ohroženým násilím.“

⁴⁵ <http://www.fenestra.sk>

⁴⁶ Zákon č. 183/1999 Sb., který se doplňuje a mění zákon č. 140/1961 Sb.

⁴⁷ Mašlanyová, D., Trestné právo hmotné II., Bratislava: Akadémia PZ, 2000, s. 14

⁴⁸ Zákon č. 421/2002 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů

- Rozšířil se pojem blízké osoby a do ustanovení § 89 odst. 7 se na konci připojila věta: „ Blízkou osobou se na účely trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a odst. 2, týrání blízké osoby a svěřené osoby podle § 215, vydírání podle § 235 odst. 2 písm. c) znásilnění podle § 241 odst. 2 písm. c), sexuálního násilí podle § 241a odst. 2 písm. c) a sexuálního zneužívání podle § 242 odst. 2 rozumí i bývalý manžel, druh, bývalý druh, rodič společného dítěte a osoba, která je ve vztahu k nim blízkou osobou podle první věty, jako i osoba, která s pachatelem žije anebo žila ve společné domácnosti.“
- Doplnil se výpočet okolností, které soud může uložit jako přiměřené omezení v § 89 odstavci 23: „, písm. c) v zákaze přiblížit se k poškozenému na vzdálenost menší jako pět metrů a zdržovat se v blízkosti obydlí poškozeného.“
- Odstranil nedostatky právní úpravy z roku 1999 u trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby, protože nesplňovala požadavky na ochranu obětí, eliminaci násilí a účinné potrestání. Osobně nepřijatelné byly v předcházející úpravě termíny, podle kterých šlo o fyzické a nebo psychické utrpení jen při opakovaném bití, nadměrném vyvolávání strachu a nebo stresu, a nebo bezdůvodném trestání.⁴⁹
- Trestní sazba při naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby se zvýšila z původního jednoho až pěti roků na dva až osm let.
- Zavedly se kvalifikované skutkové podstaty, které odpovídají nejvyšším poznatkům odborníků, jako i mezinárodním smlouvám a závazkům. Specifickou okolností, která byla upravená v odstavci 5, bylo způsobení úmyslné smrti při týrání. Zákonodárce takového chování trestal odnětím svobody na dvanáct až patnáct let anebo výjimečným trestem. Tato anomálie byla z Trestního zákona vypuštěna v roce 2003.⁵⁰
- Při některých trestných činech, jako např. násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 197a, vydírání dle § 235, sexuální násilí dle § 241a, sexuální

⁴⁹ Vládní návrh zákona č. 1459, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ Zákon 171/2003 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů

zneužívání dle § 242, se zavedla okolnost podmiňující vyšší trestní sazbu spácháním činu na blízké osobě.

Další související změny byly v roce 2003 vykonány i Trestním řádu, Občanském zákoníku a Občanském soudním řádu.

V trestním řádu č. 141/1961 Sb. se novelou ⁵¹ od 1. 10. 2002 zavedla v § 45 odst. 2 povinnost, v případě trestných činů spáchaných na osobě blízké anebo svěřené osobě, pokud poškozeným byla nezletilá osoba, ustanovit za opatrovníka především orgán pověřený starostí o mládež anebo zástupce občanského sdružení se zaměřením na ochranu lidských práv.

Další úprava týkající se vyšetřování problematiky domácího násilí se promítla i do výslechu osoby mladší 15 let. V tomto případě se při výslechu umožnilo použít zařízení na přenos zvuku a obrazu, pokud je zřejmé z případu, že opětovná výpověď osoby mladší 15 let by mohla být ovlivněná, anebo byl důvodný předpoklad, že výslech by mohl ovlivňovat duševní a mravní vývoj takové osoby. Osoba mladší 15 let by mohla být v dalším jednání vyslechnuta jen výjimečně.

Největší změnou v tomto směru však nepochybně bylo, že v § 163a Trestního řádu, se vypustily některé trestné činy spáchané mezi osobami blízkými, na jejichž stíhání byl potřeba souhlas poškozeného (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 197a, ublížení na zdraví dle § 221, omezování osobní svobody dle § 231 odst. 1, vydírání dle § 235 odst. 1, porušování domovní svobody dle § 238 odst. 1, znásilnění dle § 241 odst. 1).

Do občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. se novelou ⁵² do § 76 odst. 2 zavedlo předběžné opatření nevstupovat dočasně do domu nebo bytu, ve které bydlí blízká osoba nebo osoba, která je v jeho péči anebo ve výchově, ve vztahu ke které je důvodně podezřelý z násilí. Tato změna byla odůvodněna tím, že: „ Do této doby právní úprava neumožňuje týrané a ohrožené osobě domáhat se ochrany vůči násilníkovi a praxe je taková, že ve snaze vyhnout se násilí, odchází z bytu ohrožená osoba i s ostatními, kteří v bytě bydlí (nejčastěji jde o manželku s nezletilými dětmi)

⁵¹ Zákon 422/2002 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řádu.

⁵² Zákon 424/2002 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

a v bytě zůstává násilník. Kapacity azylových domů jsou pro takovéto oběti absolutně nedostačující a odchod ohrožené osoby neřeší jeho situaci, často se vyhrocuje do rodinných dramát (děti jsou nuceny změnit prostředí, školu, přátele apod. a často poté vyčítají matce, do jaké situace je dostala).“

Další změny v této problematice byly až v souvislosti se schválením nového Trestního zákona č. 3000/2005 Sb. Upřesněny byly znaky trestného činu týrání blízké osoby a svěřené osoby tak, aby eliminoval domácí násilí vyvolávající fyzické nebo psychické utrpení a odpovídal evropským standardům. Na naplnění znaků tohoto trestného činu je potřeba, aby v důsledku pachatelova týrání bylo způsobeno fyzické nebo psychické utrpení, a to jakýmkoliv konáním uvedeným jako příklad v tomto ustanovení.

V novém trestním zákoně také byla zvýšená dolní hranice trestní sazby v základní skutkové podstaty z dvou na tři roky.

Jako speciální skutkové podstaty zákon stanovuje způsobení těžké újmy na zdraví anebo smrti; závažnější způsob jednání⁵³ a nebo recidivy v posledních dvacetičtyřech měsících se postihuje sazbou od sedmi do patnácti roků. Až trestem odnětí svobody na doživotí postihne pachatele, pokud takovým činem způsobí těžkou újmu na zdraví anebo smrt více osob.⁵⁴

Po novelizaci umožňuje občanský soudní řád soudu vydat předběžné opatření a zakázat tak násilníkovi vstup do společného obydlí s obětí. Návrh na vydání předběžného opatření může podat jeden z manželů, bývalých manželů či partnerů, kteří bydlí ve společném bytě. O předběžném opatření musí soud rozhodnout nejpozději do sedmi dnů od podání návrhu, a to i bez předchozího výsledku účastníků. Opatření je závazné pro obě strany řízení, a to bez ohledu na to, zda se některý z nich odvolal.

Při vydání předběžného opatření soud zároveň určí lhůtu, do kdy je navrhovatel povinen podat návrh na zahájení soudního řízení ve věci samé, tedy například žádost o rozvod, návrh na omezení užívacího práva. Při rozhodování o předběžném opatření

⁵³ Podle § 138 Trestního zákona *Závažnějším způsobem jednání* se rozumí spáchání trestného činu se zbrání, po delší dobu, surovým nebo trýznivým způsobem, násilím, hrozbou bezprostředního násilí anebo hrozbou jiné těžké újmy...

⁵⁴ Záhora, J., *Domácí násilí-nová praxe a nová legislativa v Evropě*, Bratislava, 2008, s. 117-120

a také omezení užívacího práva je soud vázán rozhodnutím jiného příslušného orgánu o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt.

V případě, že povinná osoba poruší předběžné opatření, dopouští se trestného činu maření úředního rozhodnutí a je možné požádat o soudní výkon rozhodnutí. Nerespektování předběžného opatření může být potrestáno odnětím svobody na jeden až pět let.⁵⁵

Neziskové organizace zabývající se pomoci obětem domácího násilí

Na Slovensku bylo založeno sdružení organizací zabývajících se problematikou domácího násilí s názvem Liga za život bez násilia. Toto uskupení má celkem 37 členů a pomáhá týraným osobám, ať už ženám, dětem ale i mužům. Sdružení má za cíl vytvoření sítě sociální pomoci na Slovensku a poskytnutí co nejkomplexnější pomoci obětem domácího násilí. Liga za život bez násilia rovněž poukazuje na klady a zápory systému pomoci obětem domácího násilí a navrhuje případné změny. Podílí se na preventivních programech a kampaních orientovaných na snižování tolerance veřejnosti k násilí.

Aliancia žien

Aliancia žien vznikla v roce 1994 jako občanskoprávní organizace zabývající se právy žen. Zaměřuje se především na domácí násilí, nucenou prostituci, reprodukční práva žen a obchod se ženami. V roce 2000 Aliancia žien založila tísňovou linku pro oběti domácího násilí později i krizové centrum pro týrané ženy.

Aliance žien se podílela na založení organizace Možnosť volby, která se zabývá právem žen a dětí a především reprodukčním právo žen. Tato organizace rovněž zprostředkovává vzdělávání především sociálních pracovníků zabývajících se problematikou domácího násilí, podílí se na hodnocení legislativy Slovenské republiky a dodává podněty a návrhy na případné změny. Rovněž se aktivně se věnuje publikační činnosti.

⁵⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z., z 20. mája 2005, Trestný zákon; Rajtáková, <http://www.fenestra.sk>.

Fenestra

Fenestra je zájmové sdružení žen, které se zabývá problematikou týraných žen a dětí a snaží se o změnu a zlepšení jejich tíživé situace. Snaží se nalézt co nejlepší postupy, které vedou k ochraně týraných žen a dětí a tyto poznatky předávat dále ostatním institucím a pracovníkům, kteří v rámci své profese přichází do styku s oběťmi domácího násilí.

Sdružení Fenestra provozuje Krizové centrum Fenestra. Toto centrum vzniklo v roce 1999 a pomáhám ženám – obětem domácího a partnerského násilí. Fenestra může nabídnout i telefonickou krizovou intervenci. Obětem domácího násilí poskytuje právní poradenství a pomoc, např. bezplatné zastoupení advokátem u soudu nebo jiných občansko právních řízeních.

Obětem domácího násilí, které svou situaci dokázaly řešit, jsou realizovány podpůrné skupiny. Pro děti klientů jsou určeny individuální i skupinové terapie, které jsou zaměřené na zvládnutí emocí a vyrovnáním se s krizovými situacemi. Pro děti jsou rovněž pořádány rekonvalescentní pobyty.

Slovenská kampaň – „Piata žena“

První celoslovenskou kampaň proti násilí na ženách připravilo na přelomu roku 2001 a 2002 sedm ženských neziskových organizací. Touto kampaní chtěly upozornit na skutečnost, že násilí páchané na ženách je věcí veřejnou, i když se odehrává v soukromí. Zejména chtěly zdůraznit skutečnost, že stát a jeho instituce jsou povinny bránit násilí páchané na ženách stejně jako kteroukoliv jinou trestnou činnost, neboť je k tomu zavazují nejen Ústava SR a platná legislativa, ale rovněž mezinárodní dokumenty o lidských právech.

První část celonárodní slovenské kampaně proti násilí na ženách začala dne 25. listopadu 2002 (Mezinárodní den proti násilí na ženách) a její druhá část dne 10. prosince 2002 (Mezinárodní den lidských práv). Součástí kampaně byly rozhlasové a televizní spoty, tiskové besedy, setkání a další tématické akce (např. mezinárodní

seminář „Piata žena a iné kampaně proti násiliu páchané na ženách“ spojený s výstavou plakátů a festivalem televizních spotů z kampaní proti domácímu násilí.⁵⁶

Statistiky

Trestný čin týrání svěřené osoby

Také na Slovensku představuje domácí násilí nejčastější formu násilných trestných činů, více jak tři čtvrtiny násilných činů proti ženám jsou spáchány v domácnosti. V roce 2006 bylo na Slovensku spácháno celkem 388 činů týrání blízké a svěřené osoby, což je o 8 případů více než v předchozím roce. Dále bylo evidováno celkem 181 případů vydírání, oproti roku 2005 tak došlo k nárůstu o 7. Týrání blízké osoby se stalo trestným činem teprve na konci roku 2002. K 1. 9. 2002 vstoupila v účinnost novela trestního zákoníku, která považuje za osobu blízkou také bývalé manžely, druhy, bývalé druhy, rodiče společného dítěte a osoby, které žijí či žily ve společné domácnosti s pachatelem násilného činu. V roce 2003 tak došlo k masivnímu nárůstu počtu evidovaných trestných činů týrání svěřené a blízké osoby. Do té doby byly registrovány jen trestné činy týrání svěřené osoby.⁵⁷

Reprezentativní výzkum násilí páchaného na ženách na Slovensku

Na přelomu let 2002 a 2003 proběhl na Slovensku první reprezentativní výzkum, jehož cílem bylo zjistit přímé i nepřímé zkušenosti obyvatel Slovenské republiky s násilím páchaným na ženách, tedy i s domácím násilím. Výzkumu se zúčastnily ženy ve věkovém rozpětí od 18 do 65 let. V rámci výzkumu intimního násilí byly rozlišeny tři typy vztahů, a to nenásilný typ, méně vyhraněný násilný typ a vyhraněný násilný vztah. Za nenásilný je považován vztah, kde nedošlo k žádnému agresivnímu chování nebo jen lehkým formám, jako jsou nadávky, kritizování, ponižování či ojedinělý výskyt slabého fyzického násilí nebo vymáhání sexu. Méně vyhraněný násilný vztah je takový, kde se již vyskytla silnější forma fyzického násilí či sexuálního násilí nebo opakované lehčí fyzické, sexuální, psychické nebo sociální násilí. Ve vyhraněném násilném vztahu se vyskytuje mnoho forem násilí téměř neustále, fyzické a sexuální násilí se mnohokrát opakuje.⁵⁸

⁵⁶ Huňková, M., Voňková, J.: Domácí násilí v ČR z pohledu práva, Justiční akademie ČR, 2004, s. 195

⁵⁷ <http://www.mvcr.cz>,

⁵⁸ <http://www.ivo.sk>,

Výzkum došel k poznatku, že nejrozšířenější formou je fyzické násilí, ale velmi časté je také ekonomické, psychické násilí a sociální izolace. Více než polovina dotázaných přiznala svou zkušenost s fackami a strkáním. 29 % osob se setkalo s fyzickým násilím vedoucím k ublížení na zdraví. 42 % respondentů uvedlo, že má zkušenost s ekonomickým omezováním (8 % přímá a 34 % nepřímá zkušenost), jako je nepřispívání na domácnost, odebírání finančních prostředků apod. S psychickým týráním se setkalo skoro 40 % dotázaných osob a se sexuálním zneužíváním 5 %.

Nejčastější obětí domácího násilí jsou ženy, u fyzického násilí tvořily oběti ženského pohlaví dvojnásobek mužských obětí domácího násilí. U ostatních druhů násilí byl počet ženských obětí třikrát až čtyřikrát vyšší. Zkušenost se sexuálním zneužíváním uvedly ve výzkumu pouze ženy. Nejvíce žen, které přiznaly zkušenost s domácím násilím, bylo ve věkové skupině od 35 do 54 let. Nejčastěji se partnerské násilí vyskytovalo u vdaných žen a většina žen – obětí domácího násilí měla děti, které žily ve společné domácnosti.

Tabulka: Nepřímá a přímá zkušenost s domácím násilím (v %) ⁵⁹

Násilný čin	Nepřímá zkušenost		Přímá zkušenost	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži
Facky...	64	32	23	17
Strkání	47	18	16	8
Vyhrožování zabitím	18	5	15	3
Bití	47	14	11	6
Ublížení na zdraví	29	8	12	5
Psychické týrán	43	9	11	3
Finanční zneužívání	42	9	9	4
Přehnané kontrolování výdajů	30	6	8	2
Omezování kontaktů se sociálním okolím, kontrola každého kroku	29	4	7	2
Rozbíjení věcí v bytě	31	5	9	2
Sexuální zneužívání	5	0	2	0

⁵⁹ <http://ivo.sk>

68 % žen, které uvedly, že se staly obětí vyhraněného partnerského násilí, a 62 % obětí méně vyhraněného vztahu mělo základní vzdělání nebo výuční list. Ženy s vysokoškolským vzděláním se častěji stávaly obětí méně vyhraněného násilného vztahu. 60 % agresorů byli muži s nižším stupněm vzdělání a 30 % pachatelů mělo vysokoškolské vzdělání.

Celkem 29 % žen ve věku od 18 do 65 let, které v době výzkumu měly partnera, uvedlo zkušenost s násilím v partnerském vztahu. Skoro čtvrtina žen majících partnera měla zkušenost s fyzickým násilím v intimním vztahu minimálně jednou, 20 % žen se stalo obětí opakovaného fyzického násilí. Vymáhání sexuálního styku nebo znásilnění současným partnerem uvedlo 16 % respondentek. Zkušenost s fyzickým násilím od bývalého partnera uvedlo až 48 %, opakovanou fyzickou agresi bývalého partnera zažilo 43 % žen. Se sexuálním násilím od bývalého partnera se setkalo 35 % dotázaných žen.

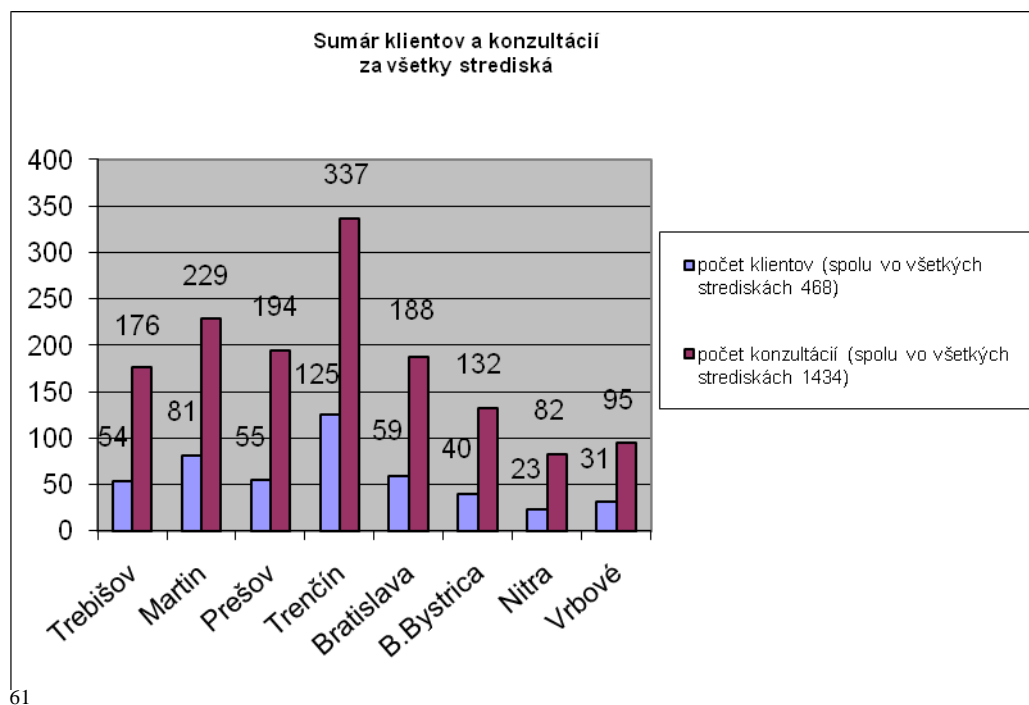
14 % žen zažilo méně vyhraněné formy násilí a 15 % dokonce vyhraněné násilí. 25 % žen, které měly v době výzkumu partnera, žilo v násilném vztahu. Z tohoto počtu žije 14 % respondentek v méně vyhraněném a 11 % ve vyhraněném vztahu. Zkušenost s domácím násilím v bývalém intimním vztahu uvedlo 40 % žen, 20 % dotázaných zažilo méně vyhraněný a 25 % vyhraněný násilný vztah.

15 % žen, které někdy zažily násilí ze strany partnera, nepodniklo k řešení situace žádné kroky a 10 % dotázaných nevidělo důvod k tomu, aby svou situaci řešily. 74 % dotázaných žen se pokusilo o řešení problémového vztahu, 54 % žen hledalo pomoc u příbuzných či sousedů, 25 % respondentek se od agresora odstěhovalo.

Jako nejčastější důvod násilí byl uváděn alkoholismus agresora, až 70 % žen, které žily ve vyhraněném násilném vztahu, uvedlo za příčinu agrese závislost partnera na alkoholu. U těch, které zažilo méně vyhraněný násilný vztah, byl alkoholismus považován za příčinu násilného chování pouze z 20 %.⁶⁰

⁶⁰ <http://ivo.sk>

Statistika domácího násilí vypracovaná v rámci projektu SKC DOTYK
 ALTERNA intervenční centrum pro pomoc obětem domácího násilí
 srpen 2006

61

Na Slovensku, se pomocí obětem domácího násilí zabývají především neziskové organizace, zcela zde absentuje činnost intervenčních center, která zde, na rozdíl od České republiky, nebyla zatím zřízena. To je také dle mého názoru hlavní důvod, proč je v této zemi v současné době nedostatek aktuálních statistických údajů, které se domácího násilí týkají.

5.3.2 Domáci násilí v Rakousku

V evropských podmínkách se stalo průkopníkem intervence partnerského násilí Rakousko. Rakouský „Gewaltschutzgesetz“, zákon na ochranu před násilím, vyhodnotila Evropská unie jako „best practice“ neboli nejlepší přístup k řešení a doporučuje jej jako model pro komplexní sociálně-právní řešení případů domácího násilí. V tomto zákoně se poprvé objevila idea časově omezeného vyloučení agresora ze soukromí. Policie má možnost vykázání násilné osoby a zákazu jejího vstupu do společného bydliště, jestliže existuje důvodné podezření na opakované fyzické útoky

⁶¹ <http://www.dotyk.sk>

vůči traumatizované oběti. Rakouský model řešení případů domácího násilí sloužil jako inspirace i pro tvorbu nové legislativy u nás.⁶²

Tento zákon vstoupil v platnost dne 1. května 1997 . Zároveň s tímto zákonem byly změněny i jiné právní normy jako zákon o policii nebo zákon o exekuci. V roce 2000 a 2004 byl zákon na ochranu před domácím násilím novelizován. Od roku 2006 je v Rakousku trestné také nebezpečné pronásledování.

V roce 1998 byla zřízena bezplatná celonárodní nonstop tísňová linka pro ženy ohrožené násilím, jejíž provoz je hrazen ze státního fondu. Tísňová linka představuje první pomoc pro ženy vystavené násilnému chování, ale také členům rodiny, sousedům, přátelům, spolupracovníkům těchto žen.

Gewaltschutzgesetz (zákon na ochranu před domácím násilím)

- Tento zákon měl za následek snížení opakování domácího násilí a zvýšení schopnosti obětí účinně se bránit. Zákon definuje instituce, které mají povinnost oběti chránit a poskytovat jim pomoc a jakým způsobem to mají činit. Tyto instituce mohou zasahovat i tehdy, kdy násilí ještě nedosahuje závažnosti trestného činu. Nositelem povinnosti chránit oběti domácího násilí je policie.
- Rakouská policie je oprávněna vydat rozhodnutí o vykázaní pachatele, jsou-li tu skutečnosti nasvědčující, že se v daném případě jedná o případ domácího násilí, přičemž souhlas oběti není v tomto případě nezbytnou podmínkou pro vydání tohoto rozhodnutí.
- Policie může vykázat agresora z obydlí na dobu 14 dnů od vydání tohoto rozhodnutí. V případech, kdy byla podána žádost o vydání předběžného soudního opatření (zákazu), rozhodnutí o vykázaní pozbývá platnosti dnem doručení tohoto soudního rozhodnutí pachateli. V ostatních případech rozhodnutí o vykázaní pozbývá platnosti nejpozději do dvaceti dnů od jeho vydání.
- K vydání rozhodnutí o vykázaní je v Rakousku oprávněn každý policista (zpravidla ten, který je na místě činu první). V zásadě toto rozhodnutí přísluší uniformované

⁶² Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., *Partnerské násilí*, Linde nakladatelství s.r.o., Praha, 2008, s. 125

policii(pořádkové). V rámci uniformované policie pak existují specialisté na domácí násilí, kteří se případem dále zabývají. V rámci kriminální policie však již speciální skupina na domácí násilí není zřízena.

- Rakousko má vybudovaný systém podpory obětí. Existuje zde celkem 9 intervenčních center (v každé zemi jedno), které poskytují obětem domácího násilí psychologickou, právní a jinou pomoc. Tato intervenční centra jsou financována z prostředků Ministerstva vnitra a Ministerstva pro zdraví a záležitosti žen. Právní základ financování těchto center je obsažen v policejním zákoně. Policie má povinnost informovat intervenční centra o rozhodnutích o vykazání, která vydala. Intervenční centra mohou na základě získaných informací a podnětů sama proaktivně oslovit oběť domácího násilí a nabídnout jí právní poradenství a psychologickou pomoc. Na druhé straně ale zástupkyně těchto center zdůraznila, že je počítáno také s aktivním přístupem ze strany obětí. Ta je zpravidla pozvána přímo do intervenčního centra. Pokud by oběť byla ze vzdálené lokality (intervenční centrum je vždy jedno v zemi), je možné schůzku domluvit v nějakém bližším městě, za tím účelem intervenční centrum požádá o pomoc příslušné orgány samosprávy daného města, aby jim umožnili se sejít v budově např. Magistrátu apod. Na dotaz, zda pracovníci intervenčních center navštíví oběť přímo u ní doma v jejím obydlí, bylo sděleno, že taková praxe není zavedena, ovšem není tato možnost vyloučena. Zdůrazněna však byla především aktivita samotné oběti která by se měla projevit např. právě v tom, že se oběť dostaví do intervenčního centra, příp. na jiné určené místo.
- V Rakousku existuje také 25 zařízení pro oběti(obdoba azylových domů), která jsou financována především národními vládami jednotlivých zemí. Navíc zde existují specifické organizace pro uprchlíky a migranty a dále pro děti, které se staly oběťmi domácího násilí.
- Policie je oprávněna uchovávat informace o pachatelích a obětech domácího násilí ve zvláštním informačním systému. Intervenční centra nemají přímý přístup do tohoto informačního systému, od policie však mohou data pro výkon své činnosti a plnění úkolů, které jim jsou uloženy, získat.
- Rakousko, stejně jako Francie a Německo, umožňuje při řešení případů domácího násilí využít mediaci. Tu však nelze mezi obětí a pachatelem použít, pokud by se jednalo o závažný případ domácího násilí nebo pokud by byla pachatelovým

jednáním způsobena smrt. Je žádoucí, aby pachatel projevili vůli napravit újmu, kterou způsobil, poskytnutím třeba i symbolické částky peněz. Není tedy nutné zaplatit škodu (újmu), která vznikla, v plném rozsahu. V případech domácího násilí však může postačit i omluva pachatele nebo rozhovor mezi obětí a pachatelem, při němž má oběť příležitost vysvětlit pachateli, jakou konkrétně újmu jeho jednáním utrpěla.

- Rakousko má vytvořený také tréninkový program pro pachatele domácího násilí, který je financován Ministerstvem vnitra. Jedná se o pilotní projekt, který je realizován v součinnosti s intervenčním centrem ve Vídni a účastní se jej pachatelé domácího násilí, kterým to uložil trestní soud, a pachatelé, u nichž v rámci trestního vyřízení jejich věci byl zvolen postup odklonu od standardního trestního řízení, a účast v tomto programu byla podmínkou tohoto postupu.⁶³

Rakousko má jasnou oficiální strategii pro řešení případů domácího násilí. Tato strategie vychází ze tří předpokladů:

- domácí násilí je skutečně naléhavý problém, který nemůže stát a jeho instituce ignorovat
- domácí násilí je specifický problém, který se v mnoha ohledech liší od násilí mezi vzájemně cizími lidmi, a proto vyžaduje i specifické, cílené zákony a postupy
- klíčovou otázkou pro stát a jeho instituce je především, jak zajistit ochranu před domácím násilím.⁶⁴

Ve všech uvedených "novinkách" šlo o jeden cíl: zajistit důslednou prevenci proti domácímu násilí. Po dlouhých a místy i vyhrocených diskusích expertů dospělo Rakousko k názoru, že tento cíl vyžaduje především zaujmout jasně vyhraněnou pozici proti násilí a tudíž ve prospěch ohrožené oběti. "Když jde o ukončení násilí v rodině, stává se nejvyšším příkázáním tzv. strategie vměšování, neboť pasivita a "nicnedělání" pomáhá pachateli a nesvědčí oběti", uvádí se přímo v rakouském materiálu. Tento postoj ovšem neznamená, že pachatel je zcela odsunut na vedlejší kolej anebo

⁶³ <http://www.bkb.cz>

⁶⁴ <http://bkb.juristic.cz>

že je mu odepírána pomocná ruka. V jeho cestě za nápravou musí být ovšem nejdříve okamžitě konfrontován s tím, že jeho chování je nežádoucí. V zákonech je proto použit celkem jednoduchý princip: agresor musí jít a nést důsledky svého konání, zatímco oběť má právo zůstat doma a být chráněna před dalším násilím.

V zákoně na ochranu před násilím v rodině tuto ideu vyjadřuje především § 382b (1) o vykázaní z bytu a § 382b (2) o zákazu pobývání na určitých místech a vyhledávání kontaktu s obětí domácího násilí.

§ 382b (1) uvádí: "Osobě, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízkého příslušníka, soud na žádost této blízké osoby uloží:

1. opuštění bytu a jeho bezprostředního okolí
2. zákaz návratu do bytu a jeho bezprostředního okolí
a to v případě, jestliže byt slouží k uspokojování naléhavé potřeby bydlení ohrožené blízké osoby." Druhý odstavec pak dodává: " Osobě, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízkého příslušníka, soud na žádost této blízké osoby
 1. zakáže pobyt na konkrétně určených místech
 2. a uloží mu nevyhledávat setkání ani navázání kontaktu s osobou – navrhovatelem této žádosti, jestliže tomu ovšem nebrání zásadně důležité zájmy osoby - odpůrce.

Obě policejní opatření upravuje § 38a (1) rakouského zákona o policii: "Jestliže lze na základě určitých skutečností, zejména pak na základě předcházejícího nebezpečného útoku předpokládat, že hrozí nebezpečný útok ohrožující život, zdraví nebo svobodu, jsou policejní orgány zmocněny člověka, od kterého vychází nebezpečí, vykázat z bytu, ve kterém bydlí ohrožená osoba, i z jeho bezprostředního okolí.

Policejní orgány jsou povinné vykázané osobě sdělit, na jaké prostory se vztahuje vykázaní.

§ 382b (2) Za okolností uváděných v odst. 1 jsou policejní orgány zmocněny zakázat danému člověku vstup do určeného prostoru. Použití donucovacích prostředků k prosazení zákazu vstupu je však nepřípustné. Při zákazu navrátit se do vlastního bytu je třeba uvážit, aby tento zásah do privátního života dotyčného splňoval zásadu přiměřenosti (§29). Policejní orgány jsou zmocněny odebrat dotyčnému všechny klíče nalézající se v jeho držení, jsou také povinny dotyčnému umožnit, aby si vzal věci nezbytné pro osobní potřebu a informovat ho o možnostech ubytování. Vznikne-li nutnost, aby dotyčný vstoupil do bytu, ze kterého byl vykázan, může tak učinit pouze v přítomnosti policejních orgánů." Ve třetím odstavci je upravena povinnost vykázané osoby sdělit adresu pro doručování úředních písemností, ve čtvrtém odstavci se policistům ukládá povinnost správně informovat oběť domácího násilí o dalších možných právních krocích a o místech pomoci pro oběti. Pátý odstavec upravuje obecně zadokumentování případu. V odstavci 6 je policejním orgánům ukládána povinnost o zákazu vstupu okamžitě informovat příslušný policejní úřad (služebnu), která správnost jeho uvalení musí do 48 hodin prověřit.⁶⁵

Od června 2009 je násilná osoba v Rakousku vykázána na 14 dní. Vykázání bývá prodlouženo na 1 měsíc maximálně na půl roku a pouze ve výjimečných případech na jeden rok.

⁶⁵ <http://bkb.juristic.cz>

Statistika vykázání v Rakousku

* Zdroje: Statistiky rakouských kriminalistů, intervenční centra proti násilí v rodině

Roky	Počet vykázání nebo zákazů vstupu	Správní tresty za nedodržení zákazu vstupu*
1997	1 449	138
1998	2 673	252
1999	3 076	301
2000	3 354	430
2001	3 283	508
2002	3 944	475
2003	4 180	633
2004	4 764	641
2005	5 618	668
2006	7 235	629
2007	6 347	586
Celkem	45 932	5 261

⁶⁶

⁶⁶ http://intste.marmara.co.at/images/doku/aoef_wegweisungsstatistik_1997-2007-1.pdf

Statistika vykázání za období 1. 1. 2009 – 30. 6. 2009

Zdroj: Intervenční centru proti násilí v rodině Vídeň

Městská policie	Počet vykázání nebo zákazů vstupu
Innere Stadt	25
Brigittenau	178
Landstraße	64
Margareten	126
Josefstadt	73
Favoriten	159
Simmering	83
Meidling	117
Fünfhaus	158
Ottakring	159
Döbling	68
Floridsdorf	132
Donaustadt	121
Liesing	82
LKA – Mitte	0
LKA – Nord	0
LKA – Ost	0
LKA – Süd	0
LKA – West	0
Jiné spolkové země	6
Wien	0
Neregistrováno	2
Celkem	1553

⁶⁷

⁶⁷ http://intste.marmara.co.at/images/doku/wiener_interventionsstelle_halbjahresstatistik_2009.pdf

Další reformy a doprovodná opatření

Souběžně s novinkami na úrovni zákonů byla přijata řada dalších doprovodných opatření. Expertům bylo totiž jasné, že pro účinnou pomoc obětem domácího násilí nestačí pouze nové zákony. Vykázání útočnicka a zákaz vstupu na 14 dní samy o sobě problém domácího násilí nevyřeší. Co se bude v konkrétním případě dít dále a jak budou uspořádány soukromé vztahy, ze kterých vzešlo domácí násilí, je věcí osobních rozhodnutí (nejen) oběti. Oběti domácího násilí však bývají na svém trýzniteli často ekonomicky závislé. Navíc život vedle násilníka vede zpravidla ke vzniku syndromu týrané oběti, který přináší prudký pokles schopností racionálně řešit problémy a stresy. Od počátku se proto připravoval nejen zákon, ale i ucelený projekt prevence proti domácímu násilí. Ten zahrnoval i balíček doprovodných sociálních opatření především směrem k oběti. Jedním z konkrétních kroků byl i návrh na zřízení intervenčních míst, která by byla specializována na komplexní pomoc obětem domácího násilí a současně by úzce spolupracovala s policií. Tato pracoviště dostala oficiální název centra intervence proti násilí v rodině (Interventionsstellen gegen Gewalt in der Familie) a na vytvoření jejich profilu spolupracoval také rakouský Svaz autonomních ženských domovů. Snad nejznámějším intervenčním centrem je pracoviště ve Vídni.⁶⁸

Intervenční centra

V Rakousku existuje celkem devět tzv. intervenčních center, v každém spolkovém státě jedno. Intervenční centra jsou zcela financována státem a mají status nevládních organizací. Jejich činnost je založena na tzv. pro-aktivním přístupu: poté, co obdrží informaci od policie, sama kontaktují oběť, které poskytují krizovou intervenci a podporu. Zhodnotí hrozící nebezpečí a připraví bezpečnostní plán,

⁶⁸ <http://bkb.juristic.cz>

poskytují právní pomoc, připravují školení a zvyšují všeobecné povědomí o problematice.⁶⁹

Vídeňské centrum intervence proti násilí v rodině (Wiener Interventionsstelle gegen Gewalt in der Familie) existuje již 12 let. Je financováno napůl od spolkového ministerstva vnitra a napůl od spolkového ministerstva pro sociální jistotu a generace.

Vzniklo jako sociální doprovodné opatření, které předpokládal zákon o ochraně před násilím, a je rovněž zakotveno v zákoně o policii, kde je oficiálně definováno jako zařízení na ochranu obětí (Opferschutzeinrichtung). Vídeňské centrum začalo fungovat v únoru 1998. Bezprostředně navazuje na práci policie. Ta je totiž povinna neprodleně informovat centrum o případech domácího násilí, ke kterým vyjížděla. Zatím je tato povinnost pevně dána pro případy, ve kterých bylo aplikováno vykázání anebo zákaz vstupu. Intervenčnímu centru předává policie plný kontakt na oběť, tak aby pracovnice centra mohly oběť včas vyhledat a poskytnout jí poradenské služby. Dělbá práce mezi policií a centrem je tedy logická: úkolem policie je ochránit oběť před útočníkem a postarat se o bezpečí oběti. Policie však už nemůže přebírat další úkoly jakými jsou psychosociální služby typu poradenství, terapie, právní konzultace atd. K tomu potřebuje partnery ze sociální sféry. Tuto roli převzalo centrum intervence proti násilí v rodině.

Vídeňské centrum má regionální působnost, pokrývá potřeby celé spolkové země Vídeň s asi 1.606.850 obyvateli. K hlavním oblastem činnosti patří konkrétní podpora obětí (právní a sociální informace, psychologická podpora, doprovod na instituce atd.), osvěta veřejnosti, prevence a rozvoj nových strategií proti domácímu násilí. Centrum je tedy angažované místo, které z popisu své práce straní oběti. Jasně přiznává každé oběti právo na život bez násilí. Ale svým způsobem je dobré i pro pachatele. Včasné stopnutí násilných výpadů brání eskalaci, která je jinak typickým znakem partnerského týrání. Tím "chrání" pachatele před trestně právním koncem jeho násilnické kariéry a tím před dalšími negativními důsledky, jako je rozpad rodiny, ztráta zaměstnání atd. Tak to alespoň vnímají pracovníci vídeňského centra. Z iniciativy

⁶⁹ <http://www.eps.cz>

centra vznikla také pracovní skupina, která se zabývá prevencí domácího násilí zaměřenou na pachatele.

V zásadě existují dvě hlavní agendy centra. Jednak se na centrum může obrátit libovolná osoba s problémem domácího násilí. Vedle této agendy tvořené klienty, kteří sami žádají o pomoc či radu, existuje ještě "policejní" agenda, do které spadají oběti domácího násilí, na které "narazila" policie při výkonu své činnosti. Podle již zmíněného zákona jsou totiž policisté povinni vyrozumět centrum o případech domácího násilí, které řešili.

Centrum pracuje denně od 8.30 do 20.00 hod. vyjma středy, kdy je otevřené pouze v odpoledním čase. V současné době má centrum k dispozici asi pět pracovních míst, spolupracuje však s poměrně rozsáhlým a stálým týmem expertů i praktikantů z řad vysokoškolských studentů.⁷⁰

Intervenční centrum má 35 zaměstnanců, z nichž několik z nich pracuje výhradě s etnickými menšinami a jsou z řad migrantů. Konzultace probíhají v národním jazyce, v případě potřeby i v němčině. Cizinky se o této pomoci dozvídají zejména prostřednictvím uvítacích kartiček, které má k dispozici cizinecká policie. Všichni pracovníci intervenčního centra poskytují klientům stejné služby v podobě odborného sociálně-právního poradenství, psycholog navíc poskytuje krizové intervence, právník pomáhá klientům s podáním předběžných opatření, trestních oznámení a ostatních návrhů včetně zastupování u soudu.⁷¹

Předběžné opatření

Podle informací intervenčních center žádá o vydání předběžného opatření každá třetí žena, jejíž partner byl vykázán policií. Předběžné opatření soud vydá proti tomu, kdo „činí soužití s blízkou osobou nesnesitelnou tím, že tuto osobu fyzicky napadá, vyhrožuje jí fyzickým napadením nebo se chová způsobem zásadně poškozující psychické zdraví takové osoby.“ Předběžné opatření tedy nemusí být vydáváno jen

⁷⁰ <http://bkb.juristic.cz>

⁷¹ <http://www.spondea.cz>

v případě fyzického násilí, ale také psychického týrání. Jeho vydání není vázáno na předešlé policejní vykazání a zákaz vstupu do bytu. Pokud je tedy podán u rodinného soudu návrh na vydání předběžného opatření z důvodu násilí, aniž by mu předcházelo policejní vykazání a zákaz vstupu do domácnosti, musí soud informovat příslušný policejní orgán. Policisté následně sdělí tuto skutečnost pracovníkům intervenčního centra a případně i orgánu péče o dítě.

Předběžné opatření chrání pouze osoby blízké, tedy manželé, manželky, druhy, družky, potomky, rodiče, sourozence, děti v pěstounské péči, pěstouny a jejich manželé či partnery a adoptivní děti i adoptivní rodiče. Návrh na vydání opatření je oprávněna podat osoba uvedena v tomto výčtu nebo zákonný zástupce či orgán péče o dítě, pokud jsou chováním agresora ohroženy děti. Stejně jako u vykazání policií, i při vydání předběžného opatření není důležitý vlastnický či nájemní vztah k obydlí.⁷²

Dodržování soudního příkazu může být vynuceno policií, která musí být soudem informována o vydání příkazu i o jeho zrušení. Policie může na žádost oběti dodržování příkazu vynucovat i opakovaně. Sankcí za porušení příkazu je pokuta, při opakovaném porušování uvěznění.

Pro vydání soudního příkazu není relevantní vlastnictví domu, bytu nebo nájemní vztah. Výkon soudního příkazu má nastat, jak nejdříve je to možné. Vykonavatel oznámí agresorovi, že byl vydán soudní příkaz a vyzve jej k opuštění bytu. Pak vyčká, dokud agresor byt neopustí a poté mu odebere klíče. Pokud byl již vydán policejní zákaz, soudní příkaz se doručuje na adresu, kterou agresor uvedl policii. Agresor je pak oprávněn vzít si do 48 hodin za účasti pověřené soudní osoby z bytu své osobní věci, doklady, věci denní potřeby a léky. Není odtud oprávněn odnášet cennosti, úspory a vybavení domácnosti.⁷³

Vídeňský tréninkový program pro pachatele domácího násilí

Pro zavedení intervenčních terapeutických programů pro pachatele partnerského násilí v Česku není nutné objevovat něco nového. Stačí pouze adaptovat mezinárodní kritéria a standardy na české podmínky a potřeby. Jako inspirace nám může posloužit

⁷² <http://domacinasili.info/cze/>

⁷³ <http://www.eps.cz>

například Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí, nejen proto, že rakouský model řešení byl Evropskou unií vyhodnocen jako nejlepší, ale i proto, že je k nám Rakousko blízko jak geograficky, tak i svou mentalitou.

Vznik tohoto tréninkového výchovného programu proti násilí byl ovlivněn konceptem skotského tréninkového programu CHANGE a americkým programem DAIP. Trénink pro pachatele je založen na kognitivně-behaviorálním přístupu s psychodynamickými elementy. Je organizován na principu strukturovaných týdenních setkání otevřených skupin. Trvá minimálně 8 měsíců s alespoň 30 sezeními. Je veden ženskými a mužskými terapeuty. Přijetí muže do programu je výsledkem společného rozhodnutí zařízení pro oběť a pachatele.

V programu hraje důležitou roli vzájemná komunikace mezi Poradenským centrem pro muže a Intervenčním centrem pro jejich partnerky. Oběti mohou být týrány i v průběhu období, kdy se jejich partner účastní skupinové terapie pro pachatele partnerského násilí. Z toho důvodu je nutná úzká spolupráce mezi oběma institucemi. Centra se každý týden pomocí e-mailů informují mezi sebou o docházce agresora na kurz, případných násilných incidentech, zásadních změnách v životě násilníka nebo oběti, ohrožení života a bezpečí oběti, obsahu schůzek, vyřazení z programu a uzavření terapie. Tato pravidelná výměna informací zajišťuje včasnou identifikaci potenciálního rizika ze strany pachatele a umožňuje tak provést případná opatření na ochranu oběti.

Dalším důležitým faktorem programu na eliminaci násilí je spolupráce s dalšími institucemi jako je policie, orgán péče o dítě, státní zástupce a soudy. Informace o zahájení a ukončení programu jsou zasílány odpovědné instituci. Intervenční centrum pro partnerky agresorů ve Vídni často iniciuje opatření státního zastupitelství a trestního soudu tak, aby vedla k prevenci dalšího násilí. Mezi opatřeními jsou instrukce přinášející ochranu oběti a nařízení osobám vnímaným jako hrozba, které vytváří povinnost dokončit terapii.

I v Rakousku je předčasný odchod z programu mnohem častější u násilníků, kterým nebyla účast na programu nařízena soudně. Tito muži častěji ztrácejí motivaci pracovat na svých problémech. Mnoho z pachatelů partnerského násilí, kteří participují

na programu na dobrovolné bázi (často na základě požadavku partnerky), pocítí po nástupu do terapie ztrátu tlaku na svou osobu a opouští program předčasně.⁷⁴

Zákon na ochranu před pronásledováním – Anti-stalking-gesetz

Dne 1. července 2006 nabyla účinnosti novela trestního zákona, označována také jako zákon na ochranu před pronásledováním, které je vnímáno jako nezákonné sledování osoby způsobem, který může sledovanou osobu nebo její život nepřiměřeně poškodit. Pronásledování je zákonem definováno jako vědomé, dlouhodobé a neúnosné omezování jiné osoby, a to vyhledáváním její blízkosti, kontaktováním telefonickou formou, jinými komunikačními prostředky nebo přes třetí osobu. Dále k pronásledování patří využívání osobních údajů obtěžovaného k objednání zboží či služeb nebo k poskytnutí těchto dat třetí osobě k navázání kontaktu s obětí. Zákon umožňuje civilní i trestní opatření v oblasti pronásledování. V rámci civilního opatření může ohrožená osoba podat návrh na vydání předběžného opatření.

Pokud soud návrhu vyhoví, může pachateli uložit zákaz navazování kontaktu s navrhovatelem a jeho pronásledování, zákaz zdržovat se na určitých místech, zákaz kontaktování dopisní, telefonní či jinou obdobnou cestou. Soud má pravomoc také uložit zákaz předávání a šíření osobních dat pronásledované osoby, poskytování těchto údajů třetí osobě za účelem objednání zboží nebo služeb nebo za účelem navázání kontaktu s ohroženou osobou. Platnost soudního zákazu může být stanovena maximálně na jeden rok. Jestliže soud uloží zákaz navazování kontaktu s navrhovatelem nebo zákaz zdržování se na určitém místě, může pověřit policejní úřad k vykonání takového opatření. V případě, že osoba, proti které bylo opatření vydáno, zákaz porušuje, mohou policisté využít donucovací prostředky k výkonu soudního příkazu. V ostatních případech má ohrožená osoba možnost při nedodržování soudního příkazu obrátit se na soud, který uloží peněžní pokutu nebo trest odnětí svobody.

V rámci trestního řízení může podat trestní oznámení na policii. Ke stíhání za trestný čin pronásledování, který je sankcionován trestem odnětí svobody až na jeden rok, není nutný souhlas oběti. Pokud se tedy policie nebo prokuratura dozví o případu

⁷⁴ Marvánová -Vargová, B., Pokorná, D., Toufárová, M.: Partnerské násilí, LINDE s.r.o, Praha, 2008, s. 127-129

pronásledování, musí jej vyšetřovat i bez návrhu ohrožené osoby. Souhlas je vyžadován pouze v případě obtěžování telefonickou či jinou komunikační formou. Pokud policejní orgán obdrží hlášení o pronásledování, musí kontaktovat intervenční středisko na ochranu před domácím násilím a předat jeho pracovníkům potřebné údaje o oběti. Zaměstnanci intervenčního centra musí poté kontaktovat ohroženou osobu a nabídnout jí pomoc a poradenství. Pokud chce oběť požádat o vydání předběžného opatření, je vhodné, aby se obrátila na intervenční centrum nebo poradnu pro ženy.⁷⁵

5.4 Závěr empirické části

5.4.1 Česká republika

První známky řešení problematiky domácího násilí se v našich zákonech objevily v roce 2004, kdy vstoupila v platnost novela trestního zákona. Nově byl definován trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. V lednu 2007 nabyl účinnosti zákon č. 135/2006 Sb., kterým se změnily některé zákony v oblastech ochrany před domácím násilím a specifikoval tři pilíře na ochranu před tímto násilím. Těmito pilíři jsou: pravomoc policistů k vykázaní agresora ze společného domu či bytu, vydání předběžného opatření soudem a pomoc intervenčního centra.

Zákony České republiky v současné době umožňující lepší ochranu obětí domácího násilí než před začátkem roku 2007, kdy policisté ještě nemohli pachatele domácího násilí vykázat ze společného obydlí. Incidentsy tehdy byly řešeny v rámci přestupkového nebo trestního zákona a společné bydlení musela opustit oběť, pokud nechtěla s násilnou osobu nadále zůstat.

Od 1. ledna 2007 již měli policisté České republiky oprávnění v případě zjištění násilného incidentu v domácnosti, vykázat násilnou osobu ze společného obydlí a jejího bezprostředního okolí, jehož součástí bylo i zakázání vstupu do těchto prostor. Pokud se ale tato osoba v době zásahu v domácnosti nenacházela, byl vydán pouze zákaz vstupu do společného obydlí a okolí. Zákaz vstupu do domácnosti trval deset dnů a tuto

⁷⁵ <http://www.a oef.at/aktuell/Anti-stalking-gesetz>

lhůtu nešlo zkrátit, ani na požádání poškozené osoby. Součástí vykázání nebo zákazu vstupu nebyl zákaz kontaktu násilné osoby s osobou ohroženou.

Od 1. ledna 2009 nabyla účinnosti novela zákona o Policii České republiky, a sice zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, kdy institut vykázání a jeho důvody zůstaly stejné jako v zákoně č. 283/1991 Sb., o Policii, kdy se ve vykázání postupovalo podle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu. Změnil se ale proces z režimu správního řízení, které zbytečně vše komplikovalo a neodpovídalo charakteru institutu vykázání, a institut vykázání přešel do běžné pravomoci policisty. Úkon je tedy zjednodušen, odpadá zahajování správního řízení, vyhlásování, doporučování atd. Policista již nevydává rozhodnutí o vykázání, je oprávněn násilnou osobu vykázat přímo. Již se nerozlišuje, zda se jedná o vykázání nebo zákaz vstupu. Jde pouze o pravomoc policisty vykázat násilnou osobu ze společného obydlí a odpadá zákaz vstupu do tohoto obydlí. Součástí vykázání je zákaz násilné osobě jakýmkoliv způsobem kontaktovat poškozenou osobu, ať už osobně, telefonicky, sms zprávami nebo pomocí mailu či jinak.

Policisté, kteří vykážou násilnou osobu ze společného obydlí mají za povinnost o tomto informovat příslušné Intervenční centrum, Orgán sociálně právní ochrany dětí, v případě, že v domácnosti žijí děti a dále soud. Intervenční centrum má za povinnost kontaktovat do 48 hodin ohroženou osobu a nabídnout jí pomoc, jak tíživou situaci dále řešit. Může jí nabídnou krizové ubytování, právní pomoc, pomoc psychologa a v neposlední řadě pomoc při podání žádosti o vydání předběžného opatření, kterým soud může svým rozhodnutím prodloužit dobu vykázání o další měsíc až jeden rok. Dále mají policisté za povinnost provést, do 3 dnů od vykázání násilné osoby ze společného obydlí, kontrolu dodržování vykázání. O této kontrole sepíše úřední záznam. Pokud násilná osoba poruší nařízení o vykázání a bude se snažit dostat do míst, na které se toto vykázání vztahuje nebo jakýmkoliv způsobem bude kontaktovat ohroženou osobu, může být v tomto spatřováno spáchání přestupku proti veřejnému pořádku, v případě závažnějšího nebo opakovaného porušení, je v jeho jednání spatřováno spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí.

V případě, že se násilná osoba dopustí na blízké osobě násilného jednání, které má trestného činu či přestupku, hrozí mu postih dle trestního zákona, trestního řádu,

popřípadě zákona o přestupcích. Může tak být potrestán odnětím svobody, veřejně prospěšnými pracemi nebo pokutou, záleží na míře jednání pachatele. Soud může v případě, že se jedná o osobu závislou na alkoholu a jeho jednání s touto závislostí bezprostředně souvisí, ambulantní nebo ústavní formu léčení této závislosti.

Od 1.1. 2007, fungují v ČR Intervenční centra, v této době vešel v platnost nový zákon č. 135/2006 Sb., Zákon na ochranu před domácím násilím. Zaměřují se na problematiku domácího násilí a na jejich oběti a koordinují spolupráci mezi dalšími navazujícími službami sociální i zdravotnické záchranné sítě v regionu. Poskytují intenzivní krátkodobou intervenční pomoc ohroženým osobám, které převádějí podle potřeby do dlouhodobější péče návazných organizací podle potřeby a přání ohrožených. Je to služba, která nabízí ženám, které přišly do styku s domácím násilím, bezprostřední a okamžitou pomoc. V případě vykazání ze společné domácnosti jsou pracovníci příslušného intervenčního centra o této skutečnosti informováni policií. Intervenční centra pak mají povinnost do dvou dnů kontaktovat ohroženou osobu a nabídnout jí své služby.

V České republice působí neziskové organizace, které se zabývají pomocí obětí domácího násilí. Některé organizace jako například Bílý kruh bezpečí, působí na celostátní úrovni, jiné působí pouze na úrovni regionální.

Od 1. 1. 2010 umožnila novela Trestního zákona, postihovat i tzv. stalking neboli nebezpečné pronásledování. Česká republika se tak zařadila mezi další země, kterým to legislativa umožňuje. Případů stalkingu výrazně přibývá a od začátku letošního roku je již první osoba za nebezpečné pronásledování umístěna ve vazební věznici. V minulosti bylo nebezpečné pronásledování posuzováno maximálně jako vydírání, ublížení na zdraví nebo trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci. Policie ve většině případů zasáhla až ve chvíli, kdy došlo k napadení. V novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., je stalking uveden jako trestný čin v ust. § 357 jako “nebezpečné pronásledování“.

V roce 2009 bylo v České republice vykazáno ze společného obydlí celkem 778 násilných osob. Oproti roku 2008, kdy bylo vykazáno 679 násilných osob, je to znatelný nárůst. Podle výzkumu agentury STEM z roku 2006 se v České republice

setkalo s domácím násilím 13 % obyvatel. Nejčastější formou je fyzické násilí kombinované s násilím psychickým. Nejohroženější skupinou jsou rodiny s průměrným materiálním zajištěním.

5.4.2 Slovensko

Také Slovenská republika přijala v posledních letech legislativní změny, jejichž cílem je větší ochrana a pomoc obětem domácího násilí. V trestněprávní úpravě má domácí násilí na Slovensku samostatně definovanou skutkovou podstatu a je tedy ze zákona trestné.

Koncem roku 2002 vstoupila v účinnost novela trestního zákona, která rozšířila skutkovou podstatu trestného činu týrání osob svěřených také o osoby blízké. Postih za spáchání trestného činu na osobě blízké je vyšší než za stejný trestný čin spáchaný na cizí osobě. V případě spáchání trestného činu týrání osoby blízké či svěřené může soud nařídít pachateli účast na ochranném léčení nebo zakázat se k ohrožované osobě přiblížit minimálně na vzdálenost pěti metrů a zdržování se v blízkosti obydlí oběti.

Slovenští policisté nemají bohužel v boji proti domácímu násilí zvláštní pravomoci. Zasáhnout do soukromí domácnosti mohou pouze v případě, že je ohrožen život či zdraví nebo hrozí-li závažná škoda. V případě rozhodnutí soudu o vydání předběžného opatření, mají policisté po nabytí právoplatnosti a vykonatelnosti tohoto rozhodnutí pravomoc k jeho vykonání.

Slovenské soudy mají pravomoc na základě návrhu vydat předběžné opatření a zakázat tak vstup do společného obydlí s navrhovatelem po určitou dobu. Zároveň s tímto rozhodnutím soud stanoví navrhovateli lhůtu, ve které musí podat návrh na zahájení řízení ve věci samé, tedy žádost o rozvod apod. Předběžné opatření může soud vydat jen na základě rozhodnutí jiného příslušného orgánu o tom, že byl spáchan trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt. Kromě podání návrhu na předběžné opatření má oběť možnost podat k soudu návrh na omezení užívacího práva k bytu či domu nebo vyloučení z jeho užívání. Omezit či vyloučit z užívání bytu či domu může

soud pouze v případě, že docházelo k násilí, ať už fyzickému či psychickému, nebo bylo takovým násilím vyhrožováno. I zde je nutné předchozí rozhodnutí jiného příslušného orgánu.

Rovněž na Slovensku působí velké množství neziskových organizací, které pomáhají a podporují oběti domácího násilí, ale které se rovněž snaží o legislativní změny v oblasti této problematiky. Tyto organizace mají celostátní nebo regionální působnost. Na území celého Slovenska působí například organizace Fenestra.

Nejrozšířenější formou domácího násilí je fyzické týrání. Nejčastější obětí domácího násilí se stávají vdané ženy.

5.4.3 Rakousko

Rakouský „Gewaltschutzgesetz“, zákon na ochranu před násilím, vyhodnotila Evropská unie jako „best practice“ neboli nejlepší přístup k řešení a doporučuje jej jako model pro komplexní sociálně-právní řešení případů domácího násilí. Tento zákon vstoupil v platnost 1. května 1997 a byl inspirací při tvorbě českého zákona č. 135/2006 Sb.

Rakouský model se opírá o základní pilíře a sice o institut vykázání, vydání předběžného opatření a o intervenční centra. Z tohoto je patrna shoda mezi rakouským a českým legislativním opatřením proti domácímu násilí.

V případě, že policisté zjistí, že došlo k domácímu násilí, mohou násilníka vykázat ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí. Od června r. 2009 je to na dobu 14 dnů. V případě, že si oběť podá k soudu návrh na vydání předběžného opatření, je vykázání prodlouženo na 1 měsíc maximálně na půl roku a pouze ve výjimečných případech na jeden rok. Do června 2009 byl násilník vykázán na 10 dnů a v případě předběžného opatření byl zákaz prodloužen na 20 dnů.

Od roku 1997 do konce roku 2007 bylo v Rakousku vykázáno 45 932 násilných osob ze společného obydlí.

Vykázat násilnou osobu ze společného obydlí nemusí pouze policisté, ale i soud, pokud je podán, některou ze zúčastněných osob, návrh na vydání předběžného opatření, a to bez ohledu, zda byla násilná osoba vykázána policií či nikoli. Soud má potom pravomoc uložit násilníkovi zákaz vstupu do společného obydlí a jeho okolí či přikázat se vyhýbat se konkrétním místům se navazování kontaktu a setkávání s ohroženou osobou.

V Rakousku jsou, stejně jako v České republice, intervenční centra, jejich přesný název je „centra intervence proti násilí v rodině“. Intervenční centra jsou provozována organizacemi poskytujícími pomoc obětem domácího násilí. Policie informuje tyto centra vždy kdy došlo k vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Intervenční centrum pak do jednoho dne musí kontaktovat ohroženou osobu a nabídnout jí svou podporu a pomoc. V neposlední řadě intervenční centra nabízejí násilným osobám i možnost zúčastnit se programu pro pachatele domácího násilí. Účast na těchto programech může být dobrovolná, ale rovněž přikázaná soudem.

Od 1. června 2006 je v účinnosti tzv. **Anti-stalking gesetz**, jedná se o novelu trestního zákona, která zavádí trestný čin nebezpečného pronásledování, slídění a obtěžování. Jestliže se policisté dozvědí o případu pronásledování, musí o tom informovat intervenční centrum, které stejně jako v případě vykázání či zákazu vstupu do domácnosti kontaktuje ve stanovené lhůtě ohroženou osobu.

Podle odhadů se v Rakousku stává obětí domácího, respektive partnerského násilí každá pátá žena.

5.5 Vyhodnocení průzkumu

Ve svém průzkumu jsem se rozhodl o komparaci legislativy České republiky, Rakouska a Slovenska v boji s domácím násilím. Každá ze sledovaných zemí má již legislativně upravenou ochranu před domácím násilím. Tímto porovnáním se má stanovená hypotéza **H1** - Každá z vybraných zemí má legislativní úpravu k ochraně obětí domácího násilí a k potrestání pachatele, **potvrdila**.

Ze svého pohledu považuji za nejlepší legislativní opatření v Rakousku. Česká republika, při tvorbě zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, vycházela právě z rakouského Gewaltschutzgesetz. Kroky v boji proti domácímu násilí jsou v obou zemích téměř shodné. Oba dva systémy jsou založeny na třech pilířích, které tvoří institut policejního vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, vydání předběžné opatření soudem a práce intervenčních center.

V České republice od roku 2007 a v Rakousku dokonce o deset let dříve, mají policisté možnost, v případě zjištění domácího násilí, využít možnosti vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Tohoto mohou využít pokud mají důvodnou obavu, že pachatel bude nadále ve svém jednání pokračovat a jeho agrese se bude stupňovat. Pokud policisté rozhodnou o vykázaní násilné osoby, je tato povinna neprodleně opustit společně obývané obydlí a nevracet se zpět dokud nevyprší lhůta daná vykázaním, případně vydaným předběžným opatřením. Základní doba vykázaní činí v České republice 10 dnů a v Rakousku od června loňského roku 14 dnů s tím, že ani v jedné zemi nelze tato doba zkrátit. Toto opatření je velmi důležité, neboť pachatelé domácího násilí velmi často dokáží nejrůznějšími sliby svého partnera přesvědčit, aby jej vzal zpět do bytu. To, že nelze tuto dobu zkrátit umožňuje obětem, pochopit celou situaci a rozhodnout se co bude dál. Jak policisté v Rakousku, tak v České republice, jsou proškolení, aby mohli rozeznat domácí násilí od vzájemných sporů a hádek nebo jednorázových vyprovokovaných incidentů. V obou těchto zemích jsou školeni tak, aby dokázali rozpoznat případné riziko které ohrožené osobě hrozí a správným způsobem na něj reagovat.

Na Slovensku zatím není pravomoc policie v případech domácího násilí patřičně upravena. V případě podezření z domácího násilí nemohou policisté zasáhnout přímo v domácnosti, pokud již nedošlo ke spáchání trestného činu nebo alespoň přestupku. Slovenským policistům chybí možnost vykázat násilníka ze společného obydlí. V tom vidím oproti Rakousku a České republice značnou nevýhodu a velkou rezervu. Na Slovensku může zákaz vstupu do společného obydlí nařídit na základě předběžného opatření soud. Tímto srovnáním se má stanovená hypotéza **H2** - Policisté ve vybraných zemích mají pravomoc vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, **nepotvrdila**.

Ve všech třech zemích mají ohrožené osoby možnost podat k soudu návrh na vydání předběžného opatření, případně soudního zákazu. Tímto předběžným opatřením soud zakáže násilné osobě vstup do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí a dále jakkoliv kontaktovat ohroženou osobu. V České republice je předběžné opatření soudu vydáváno na měsíc až jeden rok, v Rakousku je to na měsíc až půl roku a ve výjimečných případech na jeden rok. Na Slovensku je jejich prodloužení podmíněno podáním návrhu ve věci samé, tím se rozumí podání žádosti o rozvod, vypořádání společného jmění, úpravu práv k nemovitosti, o svěřeni dětí do péče apod.

Na Slovensku, na rozdíl od Rakouska a České republiky, nejsou zavedeny intervenční centra. Tyto jsou provozovány nestátními organizacemi a jejich provoz je hrazen z veřejných zdrojů. Intervenční centra mají za cíl poskytovat pomoc a podporu obětem domácího násilí. V případě, že je policisté vykází násilnou osobu ze společného obydlí, musí o tomto co nejdříve informovat pracovníky intervenčních center. Tito následně kontaktují ohroženou osobu a nabídnou jí své služby a podporu při dalším postupu k dosažení její ochrany. Tento postup má velkou výhodu v tom, že je obětem domácího násilí pomoc nabízena aktivně, a že se nečeká, až tuto pomoc vyhledá oběť sama. Další podstatný význam vidím v tom, že oběti domácího násilí často vůbec netuší jaké mají možnosti, co mají dělat, jak postupovat a právě Intervenční centra jim v tomto dokáží pomoc. V Rakousku mají pracovníci intervenčních center povinnost po třech měsících od incidentu oběť znovu kontaktovat. Tím je oběti i násilné osobě, pokud spolu ještě žijí, dáno zcela jasně najevo, že to co se u nich doma stalo není nikomu lhostejné. Při tomto kontaktu také zjišťují jaká je situace nyní. To,

že na Slovensku nejsou zřízeny intervenční centra vidím jako velké mínus pro boj s domácím násilím na Slovensku.

Na rozdíl od Rakouska nejsou v České republice a ani na Slovensku vytvořeny programy pro práci s pachateli domácího násilí. S násilnou osobou zde zatím bohužel programově a cíleně nikdo nepracuje. V tomto spatřuji možnost, co by se dalo jak v České republice tak na Slovensku v práci s pachatelem a v konečném výsledku v boji s domácím násilím zlepšit.

V Rakousku mohou účast na antiagresivním programu nařídít přímo i soudy nebo může být účast agresora v tomto programu součástí probačního dohledu. Vždy je ale lepší, pokud o účast v programu projeví zájem násilná osoba z vlastní vůle, než že je jí toto nařízeno soudem. Pokud si agresor ani nepřipouští, že se něčeho dopustil a na svém chování nehodlá nic měnit, bude jeho nařízená účast v antidepresivním programu nejspíš bez jakéhokoli pozitivního výsledku.

Ve všech vybraných zemích působí neziskové organizace, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí. Jde o organizace s celostátní i regionální působností, které se často podílejí i na legislativních úpravách v boji s domácím násilím. Tyto neziskové organizace spolu často navzájem spolupracují a realizují vzdělávací programy zejména pro pracovníky, kteří při svém povolání přijdou do styku s oběťmi domácího násilí. Díky svým aktivitám, různým kampaním a snaze medializovat problém domácího násilí, zvyšují celkovou informovanost veřejnosti o problematice domácího násilí. Stále totiž mezi lidmi převládá názor, že domácí násilí je soukromá věc dvou lidí, kteří by si ji měli sami vyřešit. Mnoho lidí má stále k této problematice velké předsudky, např. ten, že jde pouze o problém sociálně slabších vrstev. Díky činnosti těchto neziskových organizací dochází ke zvyšování povědomí obyvatel o tomto problému. Tímto se má stanovená hypotéza **H3** - Obětem domácího násilí pomáhají pracovníci neziskových organizací, které se touto problematikou zabývají, **potvrdila**.

Počet skutečných obětí domácího násilí se liší. Existují statistiky, které říkají že v České republice je počet obětí domácího násilí 13 %, na Slovensku zhruba 25 % a v Rakousku se počet obětí domácího násilí pohybuje okolo 20 %. Tyto údaje již

nejdou ale zcela aktuální a ve skutečnosti může být množství obětí domácího násilí ještě větší, neboť se vyznačuje vysokou latencí.

V Rakousku bylo v roce 2006 vykázáno 7.235 násilných osob ze společného obydlí a v roce 2007 6.347 osob. Oproti tomu v České republice bylo v roce 2007, tedy v prvním roce platnosti nového zákona, vykázáno 862, v roce 2008 679 a v roce 2009 778 násilných osob. Přitom co do rozlohy je Česká republika jen nepatrně menší než Rakousko a co do počtu obyvatel dokonce více než o 2 miliony osob Rakousko převyšuje. Přitom i v roce 1997, kdy v Rakousku začala platit možnost vykázat násilníka z obydlí, bylo za tento rok vykázáno jednou tolik agresorů než za první rok v České republice. Přesto, že má Rakousko méně obyvatel, je počet vykázaných osob mnohonásobně vyšší jako v lidnatější České republice. Nemyslím si, že by Rakušané byli o tolik agresivnější a násilnější národ než jsou Češi. Příčina tak velkého rozdílu vykázaných osob, je dle mého názoru jednak v přístupu českých policistů k institutu vykázání, kdy si mnozí mladí policisté nejsou vždy zcela jisti, zda mohou násilníka vykázat z obydlí a nebo jim celý proces vykázání přijde jako zbytečně komplikovaný a administrativní, že raději situaci řeší domluvou agresorovi nebo jiným způsobem. Další příčinu vidím v tom, že spousta žen v České republice stále nechce problémy s násilným partnerem řešit přes policii nebo jiný institut. Navíc v Rakouské policii běžně existují specializované skupiny policistů, které se výhradně zabývají jen problematikou domácího násilí. V České republice taková specializovaná skupina působí pouze v Brně. Velký rozdíl mezi množstvím vykázaných osob v obou zemích není možné vysvětlovat tím, že v České republice byl výskyt domácího násilí mnohonásobně nižší než v Rakousku.

Cílem mého průzkumu byl nejen pouhý popis těchto přístupů, ale také jejich vyhodnocení, srovnání a vytvoření určitého sjednoceného náhledu na věc. Usiloval jsem o nalezení nových možností a inspirací, jak zlepšit úroveň ochrany obyvatel před domácím násilím, především v České republice. Dle mého názoru konstatuji, že tento **cíl jsem splnil.**

Zmapování jednotlivých způsobů, jakými řeší uvedené země případy domácího násilí, vnímám jako velký přínos. Umožnilo mi to srovnání opatření jiných států s Českou republikou a vidět určité nedostatky, které v této oblasti naše země má. Na druhou stranu i ostatní posuzované státy, tím mám na mysli především Slovensko, mají jistě také co zlepšovat.

Na závěr bych chtěl uvést, že domácí násilí se ve společnosti vyskytovalo vždy a dále se i vyskytovat bude. Bylo by nejspíše naivní myslet si, že všechna výše uvedená opatření tento problém odstraní. Přesto se domnívám, že v boji proti domácímu násilí byl oproti minulosti učiněn velký krok kupředu. Možnosti, které nyní ohrožená osoba i policie má, jsou mnohem větší než tomu bylo dříve. Celková osvěta a medializace tohoto fenoménu vede k tomu, že lidé pomalu ztrácí určité předsudky o domácím násilí a více se o tento problém zajímají, přestává jim být lhostejný a snaží se i pomoci.

ZÁVĚR

Domácí násilí bylo společností dlouhou dobu považováno za okrajovou záležitost, která se týká jen sociálně nejslabších vrstev nebo minoritních skupin. Násilí na ženách bylo společností vnímáno spíše jako norma, patřící k manželství a přesto, že k němu docházelo, převládaly ve společnosti názory, že manželství má být udrženo za každou cenu. Obětí domácího násilí se stávají nejčastěji ženy, ale mohou jimi být i děti, senioři nebo i muži. Pokud jde o násilí páchané rodiči na svých dětech, podíl mužů a žen je přibližně stejný.

Domácí násilí je dlouhodobé, stupňující se a opakující se týrání blízkou osobou, může nabývat mnoha podob, od fyzické, přes psychickou, emocionální, ekonomickou, sexuální až po sociální izolaci. Z výpovědi mnoha obětí, se kterými jsem jako policista zabývající se problematikou domácího násilí přišel do styku, je jednoznačně násilí psychické.

Domácí násilí se vyznačuje tím, že se odehrává tzv. „za zavřenými dveřmi“. Jedinými svědky bývají často pouze nezletilé děti. Sami oběti domácího násilí se jen velmi nerady se svými problémy někomu svěřují, neboť mají z násilné osoby velký strach a nebo se stydí za to, že zrovna u nich k něčemu takovému dochází. Oběti domácího násilí sami často nevědí co v jejich situaci dělat. Sdílejí s agresorem společnou domácnost, jsou na něm finančně závislí, nemají kam odejít. Je těžké takovou osobu přesvědčit, aby šla a oznámila celou věc na policii, neboť pachatelem v drtivé většině případů bývá osoba blízká, se kterou je citově spjata. My se pak můžeme jenom domnívat, že spousta případů není takto nikdy odhalena.

V posledních letech povědomí veřejnosti, ale i odborníků, o problematice domácího násilí vzrostlo, i když o jeho pachatelích i obětech stále ještě panují falešné mýty. Dá se říci, že z problematiky domácího násilí se stal celospolečenský problém. Je vyvíjena řada aktivit k eliminaci tohoto problému. Ze strany státu jsou vytvářena

nová legislativní opatření k ochraně osob postiženým domácím násilím, na řešení problému se nemalou měrou podílejí i neziskové organizace. Problematika domácího násilí již přestala být na veřejnosti tabu, ale naopak se o ní hodně mluví a je medializována. Což je určitě jenom dobře.

V teoretické části své práce jsem se zaměřil na hlubší popis a proniknutí do problematiky domácího násilí mezi partnery a osobami blízkými. Snažil jsem se popsat příčiny vzniku, formy a fáze domácího násilí i charakteristiku oběti a agresora. V jedné z kapitol jsem se zabýval problematikou nebezpečného pronásledování, tzv. stalkingu, neboť tento nový fenomén často s domácím násilím úzce souvisí. Dále jsem rozebral současná legislativní opatření v České republice v boji s domácím násilím. Zaměřil jsem se rovněž na činnost policejní specializované skupiny, která se zabývá výhradně problematikou domácího násilí a od ledna letošního roku i problematikou nebezpečného pronásledování. V neposlední řadě jsem popsal činnost intervenčních center a neziskových organizací, které nabízí radu a pomoc obětem domácího násilí.

Při řešení problematiky domácího násilí by prvořadým cílem měla být prevence a intervence, postih a trestní stíhání pachatele, je už jen vyústění následku, které problém celoplošně nevyřeší. Důležitá je pomoc při odstranění násilných konfliktů a stabilizace situace v rodině vhodným zásahem z vnějšku. Násilí páchané v soukromí ohrožuje nejen zdraví a život oběti, ale i vývoj dětí, které v takové rodině vyrůstají a nezdá se, že z nich v dospělosti stávají samotní agresori ve svých vlastních rodinách.

Problematika domácího násilí je velmi složitá a rozhodně ne černobílá. Ve své praxi se nezdá se setkávat s tzv. „oběťmi“ domácího násilí, které své oznámení o „týrání“ na policii činí pouze z důvodu, aby při rozvodovém řízení a při rozhodování o svěřením dítěte do péče, měli v ruce potvrzení od policie, že je jejich partner po dobu společného soužití týral. Za těmito oznámeními se dále může skrývat pomsta partnerovi nebo vlastní prospěch v možnosti nabytí do té doby společný byt, dle případného nařízení soudu. Při svých oznámeních některé oběti považují za psychické týrání již to, že jejich partner má jiný pohled na výchovu společných dětí nebo to, že ji v noci budí tím, jak často vstává na záchod. Ano i s takovým případem jsem se setkal.

V empirické části mé diplomové práce se věnuji přístupům k domácímu násilí ve vybraných evropských zemích, konkrétně v České republice, na Slovensku a v Rakousku.

Na závěr bych chtěl uvést, že přístup k problematice domácího násilí prošel v posledních letech velkým vývojem. Orgány státního i nestátního sektoru spojily síly a společně začaly problematiku a pomoc obětem domácího násilí řešit. Tímto postojem daly celé veřejnosti jasně najevo, že jim osud obětí postižených domácím násilím není lhostejný. Úkolem do budoucna zůstává příprava kvalitního systému školení policistů a ostatních pracovníků, kteří přichází s oběťmi domácího násilí do styku, s důrazem na získávání potřebných dovedností, změny v myšlení společnosti, a v neposlední řadě systémové vytvoření programů pro násilné osoby, který tady zatím chybí. Nezbývá nic jiného než si přát, aby s tímto přístupem bylo obětí domácího násilí stále méně.

Resumé

Cílem mé práce bylo zpracovat dané téma tak, aby byly popsány základní rysy týkající se problematiky domácího násilí, tzn. pojem, příčiny vzniku, nejčastější formy a fáze domácího násilí. Dále se zabývám charakteristikami oběti a agresora a možnostmi intervence v oblasti domácího násilí. Tento popis problematiky domácího násilí je potřebný k pochopení jeho mechanismů a ke zkoumání v rámci empirické části.

V empirické části usiluji o získání poznatků v oblasti řešení domácího násilí v evropských zemích Česká republika, Slovensko a Rakousko a jejich zpracování, a to formou sběru dat a jejich následnou analýzou. V závěru průzkumné části na základě získaných informací porovnávám modely ochrany před domácím násilím v jednotlivých uvedených zemích.

Anotace

Cílem této práce je charakterizovat problematiku domácího násilí, příčiny vzniku, nejčastější formy a vývojové fáze. Popisuje charakteristiky násilníka i jeho oběti a zabývá se i problematikou nebezpečného pronásledování v souvislosti s domácím násilím. Obsah je dále zaměřen na působnost Policie České republiky, obecné postupy při řešení případů, které vykazují znaky domácího násilí. Dále je zde popsán vznik a činnost specializované skupiny, která řeší problematiku domácího násilí v městě Brně. V empirické části na základě sesbíraných dat, popisují stávající legislativu a řešení problematiky domácího násilí na Slovensku a v Rakousku.

Klíčová slova

domácí násilí, Policie České republiky, pomoc, vykazání, neziskové organizace, komparace, intervence, nebezpečné pronásledování

Anotation

The purpose of this thesis is to characterized the problems of home violence, the cause of formation, the most frequent forms and developing stages. It describes the characteristic of violent person and his victims as well. It also describes the problem of danger pursuit in kontext with home violence. The content focus on activity of The Police of the Czech Republic, general processes while solwing the casses, which show sings of home violence. Next there is a description of beginning and activity of the specialized unit, which solve the problems of home violence in Brno. Im empirical part I describe based on collected data the existing legislation and solving home violence problems in Slovakia and Austria and then I compare it with current situation in the Czech Republic.

Keywords

domestic violence, Police of the Czech Republic, help, non-profit making organizations, comparative method, intervention, stalking,

Seznam použité literatury

Prameny:

1. Zákon číslo 1/1993 Sb. Ústava České republiky
2. Zákon číslo 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
3. Zákon číslo 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím, ve znění pozd. před.
4. Zákon číslo 140/1961 Sb. Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon číslo 40/2009 Sb. Trestní zákon, účinný od 1.1.1010
6. Zákon číslo 141/1961 Sb. Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon číslo 180/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon číslo 200/1990 Sb. o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon číslo 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti
10. Zákon číslo 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozd. předpisů
11. Zákon číslo 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon číslo 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozd. předpisů
13. Zákon číslo 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon číslo 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon číslo 11/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
17. Zákon číslo 300/2005 Zb., Trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
18. Zákon číslo 301/2005 Zb., Trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů
19. Zákon číslo 421/2002 Zb. Trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Literatura:

20. Buskote, A., *Z pekla ven, žena v domácím násilí*, Computer Press Brno 2008, ISBN 978-80-251-1786-6
21. Bakošová, Z., *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, Univerzita Komenského, Bratislava, FF, public promotion, 2008, ISBN 978-80-969944-0-3
22. Bútorová, Z., Filadelfiová, J., *Násile páchané na ženách jako problém verejnej politiky*, IVO-Inštitut pre verejnej otázky, Bratislava, 2005, ISBN 80-88935-78-4
23. Čírtková, L., Vitoušová, P. a kol., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, Grada Publishing, Praha, 2007, ISBN 978-80-247-2014-2
24. Čírtková, L., *Moderní psychologie pro právníky*, Grada Publishing, Praha, 2008, ISBN 978-80-247-2207-8
25. Gjuričová, Š., Kocourková, J., Koutek, *Podoby násilí v rodině*, Vyšehrad, Praha, 2000, ISBN 80-7021-416-3

26. Huňková, M., Voňková, J., *Domácí násilí v ČR z pohledu práva*, Justiční akademie ČR, 2004
27. Kraus, B., *Základy sociální pedagogiky*, Portál, Praha 2008, ISBN 978-80-7367-383-3
28. Langhansová, H., Szczepaniková, A., Žáková, M., *Jak jednat v případech domácího násilí*, Liga lidských práv, Brno 2004, ISBN 80-239-2207-6
29. Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., *Partnerské násilí*, Linde nakladatelství s.r.o, Praha, 2008, ISBN 978-8086131-76-4
30. Mašlanyová, D., *Trestné právo hmotné.II. diel*, Bratislava: Akadémia PZ, 2000, ISBN 89-7229-042-8
31. Spoustová, I.: *Co je domácí násilí*. Pracovní manuál. Praha: Agis, 2005
32. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., *Trestní zákon*, Komentář, 6. vydání, Praha, ISBN 80-717-989-67
33. Šedivá, M., Vitoušová, P., *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni*, 1. vydání, Bílý kruh bezpečí, 2005, ISBN 978-80-7466-383-3
34. Voňková, J., Spoustová, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, proFem, o. p. s., Plzeňská 66, Praha, 2008, ISBN 978-80-903626-7-3
35. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v Bratislavě, Bratislava 2008, ISBN 978-80-88931-96-6
36. Sociální práce, vydala Asociace vzdělatelů v sociální práci, 2/2006, Brno
37. Interní materiál Policie ČR Skupina Domácí násilí Brno-konference k domácímu násilí na Slovensku ze dne 15.10. 2007
38. Interní materiály Policie ČR MŘ Brno Skupina Domácí násilí
39. Elektronický systém IS ETR

Internetové odkazy:

40. <http://www.bkb.cz>, staženo 14.11. 2009
41. <http://www.donalinka.cz>, staženo 2.2. 2010
42. <http://www.domacinasili.info>, staženo 3.2.2010
43. <http://www.mvcr.cz>, staženo 6.10. 2009
44. <http://www.rosa-os.cz>, staženo 5.3. 2010
45. <http://www.persefona.cz>, staženo 1.12. 2009
46. <http://www.ivo.sk>, staženo 7.10. 2009
47. <http://www.eps.cz>, staženo 12.12. 2009
48. <http://www.pomocobetiam.cz>, staženo 12.12.2009
49. <http://www.bkb.justic.cz>, staženo 3.3. 20010
50. <http://www.dotyk.sk>, staženo 3.3. 2010
51. <http://www.intste.marmara.co.at/images/>, staženo 16.1. 2010
52. <http://fenestra.sk>, staženo 25.1. 2010

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha: Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR § 44 - § 47 VYKÁZÁNÍ

Příloha

§ 44

1) Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu a zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.

2) Vykázání trvá 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu⁷⁶ v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

3) Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá oproti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázání převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.

4) Není-li vykázaná osoba vykázání přítomna, poučení o jejích právech a povinnostech v souvislosti s vykázáním jí policista poskytne při prvním kontaktu.

5) Nesouhlasí-li vykázaná osoba s vykázáním, může proti němu na místě podat námítky, které policista uvede v potvrzení o vykázání. Policista námítky předá bez zbytečného odkladu Krajskému ředitelství policie příslušnému podle místa vykázání.⁷⁷

§ 45

⁷⁶ § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 59/2005 Sb. a zákona č. 135/2006 Sb.

⁷⁷ Zákon číslo 273/2008 Sb. o Policii České republiky

1) Vykázaná osoba je povinna

- a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání
- b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a)
- c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou
- d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží

2) Vykázaná osoba má právo

- a) vzít si ze společného obydlí věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady
- b) vzít si v průběhu vykázání ze společného obydlí věci podle písmene a) a věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání, toto právo lze uplatnit jedenkrát a pouze v přítomnosti policisty, policista o výkonu tohoto práva ohroženou osobu předem informuje
- c) ověřovat provedení vykázání zejména na čísle tísňového volání 158
- d) vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného útvaru policie

§ 46

Policista poučí ohroženou osobu o

- a) možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu
- b) možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí
- c) následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží

§ 47

- 3) Do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle občanského soudního řádu. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.
- 4) Policista ve lhůtě 3 dnů od vykázání provede kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání.
- 5) O provedených úkonech a opatřeních sepíše policista úřední záznam.